

T.C.

KONYA NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

**REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZLERİNDE GÖREV
YAPAN ÖĞRETMENLERİN OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN EĞİTSEL
DEĞERLENDİRME SÜRECİNE İLİŞKİN
YETERLİLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Burcu KAPLAN ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Şahin KESİCİ

Konya-2016

T.C.

KONYA NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

**REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZLERİNDE GÖREV
YAPAN ÖĞRETMENLERİN OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN EĞİTSEL
DEĞERLENDİRME SÜRECİNE İLİŞKİN
YETERLİLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Burcu KAPLAN ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Şahin KESİCİ

Konya-2016

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burcu KAPLAN ŞAHİN
	Numarası	128306011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Burcu KAPLAN ŞAHİN
	Numarası	128306011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Eğitim/ Özel Eğitim
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Şahin KESİCİ
Tezin Adı	Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Uzmanların Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi** başlıklı bu çalışma 12/08/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof.Dr. Hakan SARI		
Prof.Dr. Şahin KESİCİ		
Yard.Doç.Dr. Abdullah MERT		
Doç. Dr. Saif Akbaşlı		

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur. Araştırmanın tüm süreçlerinde emeğini ve vaktini esirgemeyen, beni hep motive ettiği için ve bana inandığı için değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Şahin KESİCİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca benim bu alanda yetişmemde değerli emek ve katkıları olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hakan SARI hocama teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma verilerinin toplanmasında ve tez sürecinde desteğini ve sabrını esirgemeyen sevgili eşim Ali İhsan ŞAHİN'e ve aileme teşekkür ederim. Beni yüksek lisans eğitimim süresince teşvik ederek destekleyen; sevgili babam Cafer KAPLAN'a, sevgili annem Safiye KAPLAN'a ve canım kardeşlerim Başak KAPLAN YILMAZ ve Burak KAPLAN'a teşekkür ederim.

Son olarak tüm tez çalışmalarım boyunca varlığı ile beni motive eden, tez çalışmamda doğumuna az kalan ve sürpriz yaparak çalışmalarımı bitirdiğim gün dünyaya gelen kızım Eylül'e sağlık ve huzurla yaşaması dileğiyle benimle olduğu için teşekkür ederim.

Burcu KAPLAN ŞAHİN

EYLÜL-2016

T.C.

KONYA NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Öğrencinin	Adı Soyadı Burcu KAPLAN ŞAHİN
	Numarası 128306011012
	AnaBilim / Bilim Dalı Özel Eğitim / Özel Eğitim
	Programı Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı Prof. Dr. Şahin KESİCİ
	Tezin Adı Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacını Antalya ilinde Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların eğitsel değerlendirme sürecine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Araştırmada nitel yöntem olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu araştırma örneklemini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Antalya ilindeki Rehberlik Araştırma Merkez'lerinde görev yapan 22 Öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylerin eğitsel tanılama sürecinde görev alan öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine gereksinim vardır. Bu bilgilerin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır ve form öğretmenler tarafından içtenlikle gerçeği yansıtır şekilde doldurulmuştur. Araştırmanın güvenilirliği ve analizi içerik analizi ile yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlar Şu Şekilde zetlenebilir:

1. OSB eğitsel değerlendirme ve tanılmasına yönelik Antalya ili genelinde ayrı bir yöntem ve test bulunmadığı saptanmıştır.
2. Eğitsel değerlendirme ve tanının Sağlık Kurulu Raporlarındaki tanıyla eşdeğerde olduğu ve bu Sağlık Kurulu Raporlarının yadsınamaz değerde önemli olduğu ortaya çıkmıştır.
3. OSB riski taşıyan bireylere yönelik özel hazırlanmış bir gelişim formunun bulunmadığı aynı zamanda da böyle bir özel hazırlanmış forma ve envantere ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.
4. Sınıf ğretmenliği'nden ve diğer branşlardan alan değerikliği yaparak zel Eğitim ğretmenliği kadrosun adı altında görev yapan uzmanların OSB eğitsel değerlendirme ve tanılama yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, zel Eğitim, Tanılama, Rehberlik Araştırma Merkezi

T.C.

KONYA NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Öğrencinin

Adı Soyadı Burcu KAPLAN ŞAHİN

Numarası 128306011012

AnaBilim / Bilim Dalı Özel Eğitim / Özel Eğitim

Programı Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı Prof. Dr. Şahin KESİCİ

Tezin İngilizce Adı The assessment of qualifications related to educational assessment process of children with Autism Spectrum Disorders of professionals working at Guidance and Research Centers

ABSTRACT

The primary aim of this research is to make a remark about the qualifications of the teachers who work at the Counselling and Research Centres in Antalya with respect to the process of pedagogical evaluation of the children who have Autism Spectrum Disorder. During the research, semi-structured interview technique, which is a descriptive method, has been used. The sample of this research consists of the 22 teachers who work at the Counselling and Research Centres in Antalya during the 2015-2016 education and training years. In the direction of the goals of this research, it is necessary to consult the ideas of them regarding the qualifications of the teachers who work during the process of pedagogical diagnosis of the individuals having Autistic Spectrum Disorder. The semi-structured interview form has been used in order to gather information and it has been filled sincerely to reflect the facts by the teachers.

The reliability and the analysis of the research have been done by using content analysis. The results, which have been gained from the series of analysis, can be summarized as follows:

1. It has been determined that there are not any other separate method or a test which is devoted to ASD pedagogical evaluation and diagnosis in Antalya.
2. It has been concluded that the pedagogical evaluation and diagnosis equal to the diagnosis in the Health Board Report, and the Health Board Report is really important.
3. It has been specified that there is not any progress form prepared specially for the individuals who have the risk of ASD, thereby it is understood that it is necessary to have such a special and well-prepared form and inventory.
4. It has been learnt that the teachers who have changed their faculties (primary school teaching and so on) to work as Special Education Teachers, have done ASD evaluation and diagnosis.

Keywords: Autism, Special Education, Diagnosis, Counselling and Research Centre

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	6
1.1.1. Alt Problemler.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar (Sayıtlar).....	7
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

İKİNCİ BÖLÜM	9
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9

2.1.	Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı	9
2.2.	Otizm Spektrum Bozukluğunun Özellikleri.....	10
2.3.	Otizm Spektrum Bozukluğunun Gelişim Özellikleri	10
2.3.1.	Zihinsel Gelişim Özellikleri.....	10
2.3.2.	Dil Gelişim Özellikleri.....	11
2.3.3.	Sosyal-Duygusal Gelişim Özellikleri	12
2.3.4.	Motor Gelişim Özellikleri.....	13
2.3.5.	Duygusal Özellikleri	13
2.4.	Otizm Spektrum Bozukluğunun Sınıflandırılması.....	14
2.5.	Otizm Spektrum Bozukluğunun Yaygınlığı Ve Nedenleri	17
2.5.1.	Genetik Etkenler	18
2.6.	Otizm Spektrum Bozukluğunun Uygulama Alanları.....	19
2.7.	Türkiye’de Eğitsel Tanılama.....	22
2.8.	Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılaması	22
2.9.	OSB’nin Değerlendirilmesi İçin Kullanılan Ölçekler.....	23
2.9.1.	Görsel Derecelendirme Ölçekleri	23
2.9.1.1.	Otizm davranış kontrol listesi (ABC), (1980).	23
2.9.1.2.	Çocukluk dönemi otizm değerlendirme ölçeği (CARS), (1998)..	23
2.9.1.3.	Gilliam otizm değerlendirme ölçeği, (1995).	23
2.9.1.4.	Sosyal duyarlılık ölçeği, (2002).	24
2.9.1.5.	Erken çocukluk dönemi otizm tarama ölçeği (CHAT).....	24
2.9.2.	Tanı Mülakatları	25
2.9.2.1.	ADI-R (Autism Diagnostic Interview-Revised, 1994).....	25
2.9.2.2.	DISCO 9, (2002).	25
2.9.3.	Gözlem.....	25
2.9.3.1.	Otizm kontrol gözlem tablosu, (1999).	25

2.10.	OSB’de Kullanılan Eğitim Yöntemleri	25
2.11.	Kuramsal Çerçeveyle İlgili Yapılan Araştırmalar	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	27
YÖNTEM	27
3.1. Araştırma Modeli	27
3.2. Çalışma Grubu Seçimi	27
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.3.1. Demografik Bilgi Bölümü	28
3.3.2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bölümü	28
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	29
3.4.1. Verilerin Toplanması	29
3.4.2. Yarı- Yapılandırılmış Görüşme Formunun Uygulama Biçimi	29
3.4.3. Verilerin İçerik Analizi ile Analiz Edilmesi ve Kodlanması	30
3.4.4. Tema ve Alt Temaların Oluşturulması	32
3.4.5. Tema ve Alt Temaların Oluşturulması Sürecinde Güvenirlik	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	33
BULGULAR.....	33
4.1. Kişisel Bilgiler Hakkında Bulgular	34
4.2. Mesleki Deneyim Hakkındaki Bulgular.....	36
4.3. Değerlendirme Süreci Hakkındaki Bulgular	38

4.4. Karar Süreci Ve Takibi Hakkındaki Bulgular.....	39
--	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

BEŞİNCİ BÖLÜM	41
TARTIŞMA.....	41
5.1. Kişisel Bilgiler	41
5.2. Meslekteki Deneyim	42
5.3. Değerlendirme Süreci.....	43
5.4. Karar Süreci ve Takibi	44

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

ALTINCI BÖLÜM.....	46
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	46
6.1. Sonuç	46
6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	47
6.3. İleriye Yönelik Öneriler.....	49
KAYNAKÇA	50
EKLER	55
ÖZGEÇMİŞ.....	65

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Kodlar Listesi	31
Tablo 2. Kişisel Bilgiler.....	34
Tablo 3. Yaş.....	34
Tablo 4. Mezun Olunan Lisans Programı	34
Tablo 5. Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı.....	35
Tablo 6. Meslekteki Görev Süresi	35
Tablo 7. RAM’da Görev Ünvanı	36
Tablo 8. Hizmet İçi Eğitim	36
Tablo 9. Bireye Ait Bilgilerin Toplanması	37
Tablo 10. İzlenen Süreç	37
Tablo 11. Değerlendirme Süreci	38
Tablo 12. Karar Süreci ve Takibi.....	39

KISALTMALAR

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

PECS: Picture Exchange Communication System

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Özel eğitim gerektiren birey; 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ‘‘çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey’’ olarak tanımlanmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için, Yasal Düzenlemelerle bir engelli çocuğun en az sınırlayıcı bir ortamda yetiştirilmesinin sürekli vurgulandığı bir çağda, onların sosyal ve akademik gelişimlerinin buna bağlı olarak oluşabilmesinde öğretmen tutumlarının çok önemli olduğu vurgulanmaktadır (Sarı ve Saygın, 2001).

Özel eğitimin amaçları ise; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin,

1. Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkalarını ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
2. Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
3. Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar (Kırbyık, 2011).

Rehberlik ve Araştırma Merkezi; eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli her türlü çalışmalarla birlikte ildeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanınmaları ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il ve ilçelerde rehberlik ve araştırma merkezi/merkezlerince yürütülür.

Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığı; özel eğitim hizmetleri bölümü, bölüm başkanının sorumluluğunda merkezin hizmet verdiği çalışma alanının kapsamına göre yeterli sayıda çeşitli branşlarda özel eğitimci psikolog, psikometrisi, çocuk gelişimi ve eğitimcisi, sosyal çalışmacı ve psikolojik danışmanlardan oluşur.

Özel eğitim hizmetleri bölümü başkanlığının görevleri şunlardır:

1. Özel eğitim gerektiren bireylerin tespiti amacıyla yapılacak taramalarda yer alır.

2. Aile, okul, sağlık kuruluşları, adlı ve diğer kurumlardan; zihin, duygu ve sosyal yönden uyumsuzluk, gelişimdeki gerilik, öğrenme güçlüğü ve okul başarısızlığı, çeşitli bedensel engeller gibi nedenlerle gönderilen danışanları kabul eder, dosya açar, gerekli hizmeti verir.
3. Özel eğitim gerektiren çocukların tanılanması sürecinde gerekli her türlü hizmeti verir.

Psikolojik danışmanın görevleri aşağıda sıralanmıştır;

1. Öğrencilerin veya bireylerin kendilerini ilgileri, yetenekleri, meslekî değerleri gibi yönleriyle tanımalarına, meslekler hakkında bilgi edinmelerine, kendi özelliklerine hangi mesleklerin uygun olduğunu fark etmelerine, çevreleri ile olumlu ilişkiler ve daha verimli çalışma alışkanlıkları geliştirebilmelerine, eğitimle ilgili sorunlarını ve güçlüklerini giderebilmelerine yönelik psikolojik yardım hizmetlerini verir. Bu öğrenciler veya bireyler için gerekli resmî işlemleri yapar.
2. Çalışma alanında yer alan eğitim-öğretim kurumlarının özellik, kademe, türlerine göre ayrı olmak üzere çerçeve programı ve etkinlik programlarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaları organize eder ve bu çalışmalara katılır. Bu çalışmanın ön hazırlığı olarak kurumdaki önceki uygulama sonuçları, kurumun özellikleri ve çeşitli boyutları incelenir.
3. Psikolojik ölçme araçlarını standartlarına uygun olarak uygular, değerlendirir, sonucunda gerekli rehberlik hizmetini verir.
4. Rehberlik ve psikolojik danışma servislerine yönelik olarak yöneltme kapsamındaki çalışmaları organize eder, düzenlenmiş çalışmalara katılır ve bu çalışmalar doğrultusunda çeşitli yayınlar hazırlar.
5. Rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin ihtiyaç ve sorunlarını belirlemeye yönelik çalışmaları yürütür.
6. Eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden gelen çalışma rapor ve programlarını inceler, değerlendirir ve değerlendirme sonuçlarını genel bir rapor haline getirir. Bu rapora bölümündeki elemanların görüş ve Önerilerini de ekleyerek Bölüm Başkanına iletir.
7. Hizmetlerle ilgili çeşitli araştırma-geliştirme çalışmalarına katılır.

8. Eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görev yapan psikolojik danışmanlara, verilecek hizmetlere ilişkin rehberlikte bulunur.
9. Psikolojik danışmanı bulunmayan okullar öncelikli olmak üzere okulların ve öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda yöneticilere, öğretmenlere, gerekli durumlarda ailelere yönelik toplantı, panel ve konferans gibi etkinlikler düzenler, gerekli hizmet içi eğitim etkinliklerini önerir.
10. Alanla ve bölümün hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler, uygulamalarında bu gelişmelerden yararlanır.
11. Merkezde diğer meslek elemanlarıyla ekip çalışması yapar ve görevlerine ilişkin kayıtları usulüne uygun şekilde tutar.

Psikoloğun görevleri aşağıda sıralanmıştır;

1. Atipik özellikleri, uyum güçlükleri, sorunları veya özürleri bakımından incelenmesi ve tanınması gereken danışanlar için tanılama çalışması yapar.
2. Bu çalışmalar için gerekli psikolojik ölçmeleri yapar, yöntem ve teknikleri kullanır ve bunların sonuçlarını değerlendirir.
3. Danışanlara kendi alanı ile ilgili olan psikolojik yardımları verir, gerekli terapi çalışmalarını yürütür.
4. Gerektiğinde danışanları çevrede psikolojik yardım veren başka kurum ve kuruluşlara yönlendirir.
5. Çevrede ve okullarda alanıyla ilgili araştırmalar yapar veya yapılanlara katılır. Sonuçları, önerileriyle birlikte ilgililere iletir.
6. Alanı ve bölümünün hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler, uygulamalarında bunlardan yararlanır.
7. Merkezdeki diğer meslek elemanlarıyla ekip çalışması yapar ve görevlerine ilişkin gerekli kayıtları usulüne uygun şekilde tutar.
8. Merkez müdürünün vereceği hizmetle ilgili diğer görevleri yapar.

Özel eğitimcinin görevleri aşağıda sıralanmıştır;

1. Danışanların, ayırıcı tanılama çalışmalarına katılır.

2. Danışanların eğitimlerini ve gelişimlerini sürdürmeleri için gerekli olan becerilerin kazandırılmasına ilişkin eğitsel terapi çalışmalarını bireysel ve grup etkinlikleri şeklinde yürütür.
3. Değerlendirme sonuçlarına göre, sürdürülen eğitim uygulamaları ve bireydeki gelişmeler konusunda; danışanın kendisine, ailesine ve öğretmenlerine bilgi verir. Sağlanan gelişmelerin okul, aile ve diğer ortamlarda sürekliliği bakımından gerekli eş güdümü sağlar.
4. Danışanların özürleri, kişilik yapıları, gelişim Özellikleri ile ilgi ve yeteneklerine uygun bireysel ya da grup eğitsel programları hazırlar, uygular, geliştirir ve sonuçlarını değerlendirir.
5. Bu programların uygulanabilmesi için uygun fizikî ortam ile araç-gereç gereksinimini belirler ve yönetime iletir.
6. Yürütülen etkinliklerin çocukların gelişimlerine olan katkılarını değerlendirir ve danışanı sürekli izleyerek gelişim durumlarını belli aralıklarla kaydeder.
7. Danışanların eğitsel ve meslekî yönlendirilmelerinde; özür türü ve özelliklerine uygun kararlar alınabilmesi için diğer alan uzmanlarıyla iş birliği yapar.
8. Ailelere, Öğretmenlere ve öğrencilere, özel eğitim yöntem ve teknikleri ile eğitim materyalleri ve bunların sınıf ve ev ortamında amaca uygun olarak kullanılması konularında bilgi verir.
9. Özel eğitime ilişkin bilimsel gelişmeleri izler ve çalışmalarında bunlardan yararlanır.
10. Çalışmalarını merkezdeki diğer uzman elemanlarla ekip çalışması içerisinde yürütür ve görevine ilişkin kayıtları usulüne uygun tutar.
11. Merkez müdürünün vereceği, hizmetle ilgili diğer görevleri yapar (MEB, 2001).

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçlar belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verilir. Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılaması rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. “Tanılamada; bireyin özürlü sağlık kurulu raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyacı, eğitim hizmetlerinden

yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır.” Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performans ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılamamanın ilkeleri ise;

1. Eğitsel değerlendirme ve tanılama erken yaşta yapılır.
2. Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları birlikte değerlendirilerek yapılır.
3. Eğitsel değerlendirme ve tanılama; fiziksel, sosyal ve psikolojik bakımdan birey için en uygun ortamda yapılır.
4. Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin yetersizliğine göre birden fazla yöntem ve teknik ile uygun ölçme araçları kullanılarak yapılır.
5. Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin eğitim ihtiyacı ve gelişimi dikkate alınarak gerektiğinde tekrarlanır.
6. Eğitsel değerlendirme ve tanılamada, bireyin öğrenme ortamları ile yeterli ve yetersiz olduğu yönler birlikte değerlendirilir.
7. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde veli, okul ve uzmanlar iş birliği içinde çalışırlar.
8. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ailenin ve gerektiğinde bireyin görüşü alınır.
9. Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan hiçbir açıklama yapılamaz. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları sadece yasal ve eğitimle ilgili kararlar almak için kullanılır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılamaya alınacak bireyler için aşağıdaki belgeler istenir:

1. Bireyin, velisinin ya da resmî okul ve kurum yönetiminin yazılı başvurusu.
2. Okula/kuruma kayıtlı öğrenciler için bireysel gelişim raporu.
3. Destek eğitim amaçlı müracaatlarda tıbbi tanınması ile ilgili özürlü sağlık kurulu raporu. (MEB, 2012)

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problemi: “Otizm Spektrum Bozukluğu görülen çocukları tanılama profilinde uygun olarak eğitsel yerleştirme yapan Rehberlik Araştırma Merkezi OSB tanılama öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?”

1.1.1. Alt Problemler

Araştırmanın problemine uygun olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır;

1. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde OSB tanılama öğretmenlerinin yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde OSB tanılama yapan rehber öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde OSB tanılama yapan psikologların yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde OSB tanılama yapan özel eğitim öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu görülen çocukları tanılama profilinde uygun olarak eğitsel yerleştirme yapan Rehberlik Araştırma Merkezi OSB tanılama öğretmenlerinin yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, bireyin gelişim aşamalarındaki problemlerin tanınması ile mümkün olacaktır. Belirlenen problemler ne kadar erken tanınır, bireyin eğitimine o kadar erken başlanacaktır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2006). Otistik spektrum Bozukluğu gösteren bireylerin tanınması sırasında uzmanların yaşadığı sıkıntılara ilişkin OSB eğitsel tanılama profilinde uzmanları yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi alanda yapılan uygulamaların daha gerçek ve kaliteli yürütülmesi açısından oldukça önemlidir.

Eğitsel değerlendirme, tanılama ve yönlendirme sürecinde yaşanabilecek tüm aksaklık ve aksilikler, Rehberlik Araştırma Merkezi Personelinin mesleki yetersizlikleri

OSB bireylerine ve ailelerine mağduriyetler yaşamalarına sebep olmaktadır. Otizm Spektrum Bozukluğu görülen çocukları tanılama profilinde uygun olarak eğitsel yerleştirme yapan Rehberlik Araştırma Merkezi OSB tanılama öğretmenlerinin tanılamada doğru tanı ve yeterliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi açısından bu araştırma oldukça önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar (Sayıtlar)

Aşağıdaki varsayımlardan hareket edilerek araştırma yapılmıştır:

1. Araştırmanın örneklemini evreni temsil eder niteliktedir.
2. Araştırma grubunda olan uzmanlar araştırmaya gönüllü olarak katılıp, anket aracını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.
3. Araştırmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezi OSB tanılama uzmanlarının araştırmada kullanılacak ölçme araçlarını gerçekleri yansıtarak doğru olarak cevapladıkları kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırma;

1. Bilgi toplama araçlarından Yeterliliklerin Değerlendirilmesi anket formu ile toplanacak verilerle sınırlıdır.
2. Saha araştırma kısmı ise 2016 yılı içerisinde Antalya'da Rehberlik Araştırma Merkezi OSB eğitsel tanılama uzmanları ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bireysel Gelişim Raporu: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine ilişkin değerlendirme sonucunu gösteren raporu ifade eder (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 26184 sayılı Resmî Gazete, 2006).

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbi, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan

değerlendirme sürecidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 26184 sayılı Resmî gazete, 2006)

Özel Eğitim: Özel eğitim, özel gereksinimli olan bireylerin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan ve dikkatli bir biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütünüdür (Eripek, 2002).

Rehabilitasyon: 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı özürülüler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanunda; ‘doğumla veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan engeli ortadan kaldırmak ve/veya engelliliğin etkilerini mümkün olduğunca en az düzeye indirgemek, engelliye yeniden fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal, sosyal, mesleki ve ekonomik alanlarda bağımsız başarabileceği en üst düzeyde yetenekler edindirerek; evinde, işinde ve sosyal yaşamında kendine ve topluma bağımsız olarak yeterli olabilmesi ve engellinin toplum ile bütünleşmesi, ayrıştırılmaya karşı tüm tedbirlerin alınması amacıyla verilen koruyucu, tıbbi, mesleki, eğitsel, rekreasyonel ve psiko-sosyal hizmetler bütünüdür’ şeklinde tanımlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın kapsamını oluşturan Otizm Spektrum Bozukluğu, tanılama ve eğitsel tanılama süreci ve Türkiye’de yapılan uygulamalar ilişkin açıklamalara, ilgili araştırma konularında yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalara da yer verilerek kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı

Otizm, erken çocukluk döneminde başlayan, yaş ilerledikçe bulgularının görünümünde değişiklikler olan, yaşam boyu devam eden, bilişsel ve davranışsal bozukluklarla ilişkili kronik bir sorundur (Filipek, 2000). Temel özellikleri sosyal ilişkide sorunlar, sözlü ve sözsüz iletişim bozuklukları, yineleyen davranış kalıpları ve kısıtlı ilgi alanıdır (DSM- IV). 1801 yılında Fransız hekim Itard’ın bildirdiği “Aveyron’lu vahşi çocuk” Victor’un otistik özellikler taşıdığı görülmektedir ve literatürde tanımlanan ilk otizm olgusudur (Prater CD, 2002). Otizm deyimini ilk kez ABD’li hekim Leo Kanner 1943 yılında kullanmıştır (Kara, 2009).

OSB terimi uzun yıllardır kullanılmakta olan bir terimdir. Ancak son yıllarda otizm teriminin yanı sıra, otizm spektrum bozukluğu (autism spectrum disorder) terimi de kullanılmaktadır (Kırcaali-İftar, 2013). Amerikan Psikiyatri Birliği’nin 2013 yılında yayınladığı DSM-V’de OSB tanımı içerisinde yer alan bütün alt yetersizlik türleri çıkarılmış ve yerine OSB kavramı kullanılmaya başlanmıştır. OSB, DSM-V yayınlanıncaya kadar yaygın gelişimsel bozukluklarla aynı anlamda olup ileri düzeyde ve karmaşık bir gelişimsel yetersizlik anlamında da kullanılmaktadır (Birkan, 2009). OSB, 3 yaş öncesinde çocuklarda ortaya çıkan, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlik, oyun ve sosyal ilişki alanlarında bozukluk ve tekrarlayan davranışlar ile karakterize edilmektedir (Korkmaz, Yalçınkaya ve Demirbilek, 1996).

2.2. Otizm Spektrum Bozukluğunun Özellikleri

Kırcaali-İftar (2012) bu belirtileri şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal Etkileşim ve İletişim Sorunları (Sosyal etkileşim ve iletişim için gerekli olan sözel olmayan davranışlarda yetersizlik, yaşına uygun akran ilişkileri geliştirememek, başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında görülen sınırlılık, sosyal-duygusal davranışlarda görülen sınırlılık).
2. İletişim Sorunları (Dil gelişiminde gecikme, karşılıklı konuşmada zorluk, sıra dışı ya da yineleyici dil, gelişimsel düzeye uygun olmayan oyun).
3. Sınırlı/Yineleyici İlgi ve Davranışlar (Sınırlı alanda, yoğun ve sıra dışı ilgiler, İşlevsel olmayan belli düzen ve rutinlere aşırı bağlılık, Yineleyici (kendini uyarıcı) davranışlar, Nesnelere ilgili sıra dışı ilgiler ve takıntılar) (Gülsöz, 2014).

2.3. Otizm Spektrum Bozukluğunun Gelişim Özellikleri

OSB sahip olan bireyler birbirinden farklı gelişimsel özellikleri nedeni ile en ağırdan hafife doğru bir spektrum içinde değerlendirilirler (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2007).

2.3.1. Zihinsel Gelişim Özellikleri

Otizimli çocukların zekâ düzeylerini belirleyen testleri kullanma güçlüğü ve bu çocukların testlerde düşük performans göstermelerinin nedeni iki şekilde açıklanmaktadır. Bunlardan ilki; otizimli çocukların dikkat dağınıklığı nedeniyle test maddelerini anlamakta güçlük çekmeleri, testin cevabını bilmelerine rağmen, bunu sözel iletişim ve sosyal yetersizliklerine bağlı olarak göstermekten kaçınmalarıdır. Diğer nedeni ise; bu testlere çocukların verdikleri cevaplar doğrultusunda performanslarının değerlendirilmesi yerine belirli standart cevapların belirlenmesidir (Darıca, Tuş ve Abidoğlu, 2000).

Bilişsel özellikleri araştıran bir grup çalışmada, otizimli çocukların aldıkları bilgiyi işleme süreçleri incelenmiştir. Bilgi işleme, alınan bilgilerin analiz edilmesi, düzenlenmesi, biriktirilmesi ve hatırlanmasından oluşan bir sistem içinde gerçekleşir. Yeni bilgiler, biriktirilmiş olan eski/ilişkili bilgilerle birleştirilerek yeniden şekillenir ve tanımlanır. Otizimli çocuklarda bu süreç farklı ve karmaşıktır. Çocuk aldığı bilginin genellikle bir boyutuna dikkat edebilmekte, bu nedenle anlaması sınırlanmakta, saklanan/biriktirilen bilgiyi bir bütün olarak hatırlamakta, bu nedenle bilgiyi farklı durum

ve ortamlarda kullanabileceği şekilde yeniden düzenleyememektedir. Bu sınırlılık bireyin kavram gelişiminin yanı sıra sosyal ve iletişim becerilerini de olumsuz yönde etkilemektedir (Sucuoğlu, 2009).

Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış olan çocukların yaklaşık %10'unda alışılmadık yetenekler görülmekte, bu çocuklar işlevleri açısından zihin yetersizlik tanısı alsalar da müzik, resim, örüntü oluşturma, takvim bilgileri, matematik ve fotografik hafıza alanlarında çevrelerindeki kişileri şaşırtacak beceriler sergileyebilmektedirler (Sucuoğlu, 2012). Bu çocukların bir özel becerisi de sayılar ve sayısal ilişkiler üzerinedir. Bazıları, sayıları çok çabuk öğrenir ve çok güç işlemleri akıldan yapabilirler. Ayrıca otizmlili çocukların bazılarının görsel algıları diğer becerilerine göre çok daha iyidir (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2007).

2.3.2. Dil Gelişim Özellikleri

Otizmlili çocukların yaklaşık 1/4 'ü hiç konuşmamakta, işaret ya da mimiklerle bile iletişim kurmamakta; %50'si ile farklı düzeylerde sözel iletişim kurabilmektedirler (Sucuoğlu, 2009). Çoğu konuşmaya başlamadan önce gereksinimlerini, birini elinden tutup istediği nesnenin yanına götürerek ve elini o nesnenin üzerine koyarak gösterir. Çocukların parmakla göstermeye başlaması için yıllar geçmesi gerekebilir ve o zaman da istediklerini yalnızca parmakla değil ellerinin tamamını kullanarak işaret ederler (Wing, 2010).

Otizmlili çocuk insan ilişkilerinden zevk almayı ve iletişim kurmayı bilmediği için konuşmaz. Bir başka deyişle insanlara ilgi duyma ve dolayısıyla onlarla iletişim kurma isteği bozulmuş ve zarar görmüştür (Turan, 2000). Genellikle ilk sözcükleri beş yaş civarında söylerler. Bazı otizmlili çocukların konuşmaya normal yaşlarıyla aynı zamanda başladıkları, ancak daha sonraları bildikleri sözcükleri kullanmadıkları gözlenmiştir. Beş yaş sonrasında otizmlili çocuklar, yeni sözcükler öğrenir ve isteklerini bu sözcüklerle ifade etmeye başlarlar. Hatta bir iki sözcüklü cümleler kurabilirler. Bununla birlikte, konuşmayı bir iletişim aracı olarak kullanmadıkları gözlenmektedir (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2007).

Otizmlili çocukların dil ve konuşma özelliklerinden göze çarpan bir başka önemli farklılık ise, ekolali dediğimiz başkalarının söylediklerinin hepsi veya bir kısmının

görünüşte anlamsız olarak tekrarlanmasıdır. Bu bazen hemen, bazen de gecikmiş tekrar biçiminde olabilir (Ege, 2006).

2.3.3. Sosyal-Duygusal Gelişim Özellikleri

Kanner'in betimlediği tipik otizm türüne sahip küçük bir çocuk, başka insanlara mesafeli ve kayıtsız görünür ve biri müdahale etmediği sürece kendi dünyasında mutludur. Böyle bir çocukla bağlantı kurmanın önündeki engellerden biri, çocuğun kendisine dokunulmasından hoşlanmamasıdır. Bu, çocuğun yıkanmasını ve giydirilmesini bir kabusla dönüştürebilir, çocuğun yürürken elinden tutulmasına karşı çıkmasına neden olabilir (Wing, 2010).

Quill (2000) otizmde gözlenen ve sözel olmayan iletişim becerilerini de kapsayan sosyal yetersizlikleri, sosyal etkileşim için gerekli olan göz kontağının az olması, iletişimde yüz ifadeleri ile jest ve mimikleri kullanamama, ilgilerini/başarılarını ya da çeşitli etkinlikleri diğerleri ile paylaşma isteğinin (ilgilendiği nesnelere diğerlerine gösterme, getirme ya da işaret etme isteği) olmaması, ortak dikkatteki sınırlılık (bireyin kendisi ve karşısındakinin bir konu, olay ya da kişi üzerinde ortak dikkatlerinin olması), taklit becerilerindeki yetersizlikler olarak sıralamıştır (Akt: Sucuoğlu, 2009).

Normal gelişen çocuklar, birçok sosyal beceriyi başkalarını taklit ederek ve gözleyerek öğrenirler. Bunun aksine, otizmliler çocuklar sosyal becerileri bu yolla öğrenmekte zorlanırlar. Otizmliler bireyler normal akranları ile sosyal ilişki kurmakta güçlük çekerler. İletişim kurdukları kişilerin duygularını anlamakla ve kendi duygularını ifade etmekle ilgili güçlükleri vardır (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2007). Bu da uzun dönemde sosyal ve duygusal gelişim zorluklarına sebep olmaktadır (Korkmaz, 2003). Bu çocuklarda aşırı hareketlilik, saldırganlık, kendine zarar verici davranışlar, uygunsuz korkular, öfke nöbetleri, aşırı sinirlilik, inatçılık, tekrarlayıcı hareketler, tikler, uyku ve yeme sorunları, cinsel taciz, mastürbasyon, banyo ve berber sorunları, eşya, kişi veya eylemlere yönelik takıntılar yer alır (Korkmaz, 2000).

Otizmliler çocuklar, aynı olaylar zincirini izlemekten hoşlanmaktadırlar. En küçük bir değişiklik onların sevinç çığlıklarına ya da öfke nöbeti geçirmelerine yol açabilmektedir (Darıca, Tuş ve Abidoğlu, 2000). Otizmliler bireyler, yetişkin oldukları zaman aşırı derecede içe kapanık olabilmekte, diğerleriyle sosyal etkileşime girmek yerine yalnız zaman geçirmeyi tercih edebilmektedirler. Birisi onlarla konuşmaya

başlarsa oradan uzaklaşabilmekte, huzursuz olabilmekte ya da öfkelenebilmektedirler. Bu bireylerin çoğunluğu, selamlaşmak, yardım istemek, yardım etmek, dinlemek, soru sormak ve benzeri sosyal becerileri öğrenmede ve kullanmada güçlük yaşamakta, birisi ile konuşurken çok yaklaşabilmekte ya da karşısındaki kişiyi utandıracak kişisel sorular sorabilmekte, sosyal kurallara uymadıklarını fark etmeyebilmektedirler (Datlow-Smith ve ark., 1995; Akt: Sucuoğlu, 2009).

2.3.4. Motor Gelişim Özellikleri

Otizimli çocukların ip atlama, dans, yüzme gibi büyük kas motor becerilerin kullanılmasını gerektiren bazı hareketleri taklit etme yetilerinin çok az ya da hiç olmamasına bağlı olarak daha geç öğrendikleri görülmektedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012). Otizimli çocukların ip atlama, dans, yüzme gibi büyük kas motor becerilerin kullanılmasını gerektiren bazı hareketleri taklit etme yetilerinin çok az ya da hiç olmamasına bağlı olarak daha geç öğrendikleri görülmektedir. Yürümeleri 18-20 aya kadar gecikebilir. Ancak daha ilginç olan otizimli çocukların bir bölümünde bazen yıllarca bazen de geçici bir süre görülen parmak ucunda yürümedir. El becerileri genellikle kötüdür. Makas tutma, kalem tutma sorunları olur. Buna karşın küçük nesnelere büyük bir beceriyle döndürebilirler (Korkmaz, 2000).

Otizimli çocukların bir hareketi gerçekleştirme ile ilgili motor hazır oluştuklarının normal akranlarına göre iyi olmadığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle, otizimli çocuklar için hazırlanan eğitim programlarında temel hareket becerilerini destekleyici egzersiz çalışmalarına yer verilmesi önemlidir (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2007). Otizimli çocukların %5-10'unda olağan dışı beceri ya da yetenekler gözlenebilmektedir. Yaşlıları karalama ya da çizgi çalışmasında iken, bazı otizimli çocuklar çok ayrıntılı ve doğru perspektifte resimler çizebilmekte; bazıları konuşmadan önce okumakta, öğretilmeden herhangi bir enstrüman çalabilmektedirler (Sucuoğlu, 2009).

2.3.5. Duygusal Özellikleri

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine (2012) göre otistik özellik gösteren çocukların özelliklerinden bahsederken, bu bireylerin duygusal bakımdan işitsel uyarılara, görsel uyarılara, acı-sıcak-soğuğa karşı ve dokunulmaya karşı tepkileri olduğunu açıklamaktadır.

Winter (2003) çalışmasında otizmli çocuklarda duyuşal hassasiyet olarak Şu maddeleri sıralar:

1. Genellikle diğer çocuklara göre duyuşal uyarılara çok daha hassastırlar,
2. Keskin kokular, sesler, ışıklar veya tatlardan işkence olma noktasında hoşnutsuzluk duyarlar.
3. Keskin bir koku aldıklarında veya fiziksel temasta bulunulduğunda gerçekten bundan bedensel rahatsızlık duyarlar.

Duyuşal özellikler bağlamında otizmli çocukların görsel özellikleri de gerçekten dikkat çekicidir. Bu konuda da Winter (2003) aynı çalışmasında görsel hafıza başlığı altında Şu özelliklerden bahseder:

1. Sahne ve resimleri hatırlama eğilimindedir, bununla birlikte bu onun en iyi ifade yeteneği olabilir,
2. Bahsedilenden sonra kendisine gösterilen Őeyleri daha kolay hatırlar,
3. Konuşulan Őeylerin sırasını hatırlamakta zorlanır (Winter, 2003).

2.4. Otizm Spektrum Bozukluğunun Sınıflandırılması

Otizm yaygın gelişimsel bozukluk (otistik spektrum bozukluğu, otistik yelpaze) ana başlığı altında incelenir. DSM-IV'te otistik bozukluk, ICD-10'da çocukluk çağı otizmi alt grubu olarak sınıflandırılmıştır. Klasik otizm terimi de kullanılabilir. Yaygın gelişimsel bozukluk sınıflamasında yer alan diğer hastalıklar Asperger sendromu, çocukluk çağı "disintegratif" bozukluğu, Rett sendromu ve sınıflandırılmayan yaygın gelişimsel bozukluk ("PDD-NOS") grubudur. (Kara, 2009)

Otizm Spektrum Bozukluğu için DSM-V ölçütleri iki ana kategoride toplanmıştır. DSM-V'de OSB için belirlenen ölçütlerin ilk kategorisinin birinci ölçütü "normal olmayan sosyal yakınlaşmadan ve diyalogu devam ettirmeden başlayan, ilgi alanlarının, duyguların paylaşımına ve sosyal etkileşimi sürdürme yokluğuna kadar giden sosyal-duygusal alanda yetersizliklerdir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Bu kategorinin ikinci ölçütü ise "zayıfça oluşturulmuş sözel-sözel olmayan iletişimden, göz teması ve vücut dilinde anormallikler veya sözel olmayan konuşmayı anlama ve kullanmada yetersizlikler ile yüz ifadeleri veya mimiklerin tamamen olmamasına kadar uzanan sözel olmayan iletişimde sınırlıklardır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Bu kategorinin son

ölçütü ise "farklı ortamlarda davranışları uyarlamaya zorluktan, hayali oyunları paylaşma ve arkadaşlık kurma, başka insanlara tamamen ilgisiz kalmaya kadar giden, yasa uygun ilişki kurma ve sürdürmede zorluklardır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Her üç ölçütünde DSM-IV-TR'ın belirlediği ve yetersizliğin alt kategorilerinden bazı farklılaşmaları da kapsayacak şekilde genişletildiği görülmektedir (Gönen, 2014).

DSM-V'de OSB için ikinci kategorinin ilk ölçütü stereotipik davranışlarla ilişkilidir. Bu ölçüt "stereotipik veya tekrarlayan konuşma, motor hareketler veya nesne kullanımı (basit motor stereotipler, ekolali, nesnelere sürekli kullanımı veya kendine özgü sözel kalıplardır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

Bu kategorinin ikinci ölçütü ise rutinlerle ilişkilidir. Bu ölçüt "rutinlere, sözel-sözel olmayan ritüel hareketlere aşırı bağlılık veya değişime karşı aşırı direnç (motor rutinler, aynı rota veya yemeğe ısrar, tekrarlayan sorular veya ufak değişikliklere yönelik aşırı stres)" seklindedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Üçüncü ölçüt ise "yoğunluk ve odaklanma bakımından anormal, odaklanmış ve sınırlı ilgiler (olağandışı nesnelere, aşırı tekrarlayan ilgi alanlarına güçlü bağlılık veya meşgul olma) dir. Bu kategorinin son ölçütü ise "duyusal girdilere çok-az tepkiler veya çevrenin duyusal özelliklerine sıra dışı ilgi (acıya/ısıya/soğuğa kayıtsızlık, bazı seslere, yüzeylere farklı tepkiler, nesnelere aşırı koklama, dokunma, ışıklara dönen nesnelere büyülenme)" dir.

Bu ölçütlerin dördü de incelendiğinde DSM-IV-TR'da OSB şemsiye kavramı altında toplanan alt yetersizliklerin bütün özelliklerinin DSM-V'de tek bir başlık altında toplandığını ve tanı ölçütlerinin bu amaç ile genişletildiği görülmektedir (Gönen, 2014). DSM-V' in OSB için belirlediği ölçütler incelendiğinde OSB'nin erken çocukluktan başlayıp yaşam boyu süregelen bir gelişimsel durum olduğu, en genel karakteristik özellikleri arasında sosyal etkileşimde, dil ve iletişim becerilerinde yetersizlikler, tekrarlayan, kendini uyarıcı uygun olmayan davranışların sergilenmesi, rutinlere ve aynılığa olan aşırı bağımlılık bulunmaktadır (Smith, 2007; Turnbull, Turnbull ve Wehmeyer, 2007).

Her ne kadar OSB'nin DSM-V'de açık bir tanımı olsa da OSB olan çocuklar gözlemlenirken birbirlerinden farklı özellikler gösterebildikleri bilinmektedir (Diken, 2013). Gözlemlere dayalı bu değerlendirmelerin farklı şekillerde sınıflandırıldığı alanyazında görülmektedir. Ancak bu sınıflamalar içinde en sistematik ve yaygın kabul

göreni Smith (2007) tarafından yapılan sınıflandırmadır. Smith (2007) bu klinik gözlemleri üç başlık altında toplamaktadır: Sosyal etkileşimde yetersizlik, dil ve iletişim becerilerinde yetersizlik ve sıra dışı davranış örüntüleri.

Smith (2007) OSB olan çocukların sosyal becerilerde yetersizlik konusunda özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

1. Ebeveynlere ya da çocuğun bakımı ile ilgilenenlerle bağlanmada ve akranlar ile ilişkide sınırlılıklar,
2. Akranlarla oyun ve işbirliği kurmakta sınırlılıklar,
3. Duygusal süreçlerde ve özellikle empati kurmada yetersizlikler ve sınırlılıklar,
4. İletişimin sözel olmayan bileşenlerini (özellikle göz kontağı kurma ve başlatma) kullanma ve anlama sınırlılıklar,
5. Hayali oyun kurmada ve oynamada yetersizlikler ve sınırlılıklar,
6. Başkalarının düşüncelerini, duygularını ve onları harekete geçiren değişkenleri anlamada sınırlılıklar ve
7. Oyun ve işbirliği süreçlerinde ortak dikkati kurmada yetersizlikler ve sınırlılıklar.

OSB olan çocukların özelliklerinin incelenmesinde ikinci başlık dil ve iletişim becerilerinde yetersizliktir (Smith, 2007). Bu başlık altında OSB olan çocukların özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. İşlevsel dil becerilerini akranları ile benzer şekilde edinmede yetersizlikler,
2. Ekolali,
3. İletişimin sözel olmayan bileşenlerini anlamada yetersizlikler ve sınırlılıklar,
4. İletişim başlatma, sürdürme ve sonlandırmada yetersizlikleri ve
5. Zamirlerin doğru kullanımında sınırlılıklar.

Smith (2007) OSB olan çocukların özelliklerini sınıflandırma da kullandığı üçüncü başlık ise sıra dışı davranış örüntüleridir. OSB olan çocukların bu başlık altında toplanan özellikleri;

1. Çevresinde meydana gelen değişikliklere karşı aşırı reaksiyon gösterme ve stres yasama,
2. Günlük rutinlerin alışkanlıklara dönüşmesi ve bu alışkanlıkların değişmesine karşı direnç,

3. Saplantılı ve zorlayıcı davranış örüntüleri,
4. Sıra dışı, stereotipik ve kendini uyarıcı davranışlar (el-çarpma, nesnelere çevirme, ritmik sallanma gibi),
5. Duyusal uyaranlara karşı aşırı hassasiyet ve/veya bu uyaranlarla ilişkili tutarsız davranışlar,
6. Özellikle itaate zorlandıklarında saldırgan davranışlar gösterme,
7. Kendine ve başkalarına fiziksel zarar verici davranışlar,
8. Uyku problemleri ve
9. Sosyal korkular şeklinde sıralanmıştır (Gönen, 2014).

2.5. Otizm Spektrum Bozukluğunun Yaygınlığı Ve Nedenleri

OSB'nin yaygınlığı ise alanyazında diğer bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. OSB yaygınlığı konusunda yakın zamandaki değerlendirmeler, hastalığın arttığını ve ABD'de 88 çocuktan birinin OSB tanısı aldığını belirtilmektedir (Center for Disease Control and Prevention, 2013).

OSB'nin tüm ırklarda, etnik gruplarda ya da farklı sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerde görülebileceği, ailenin gelir durumu, yaşam biçimi ve eğitim düzeyi ile OSB arasında bir ilişkinin olmadığı vurgulanmaktadır (Diken, 2013). Cinsiyetle ilişkili olarak alanyazısında farklı görülme sıklığı bilgileri bulunmasına rağmen ortak görüş erkeklerde kızlardan daha fazla görüldüğüdür (Diken, 2013).

Ülkemizde otizmin görülme sıklığıyla ilişkili henüz bilimsel bir bilgi yer almamaktadır. Yaygınlık konusunda alanyazında en ciddi tartışma OSB tanısının giderek artan görülme sıklığıdır. Bu konuda birçok farklı görüş olmasına rağmen alanyazında ortak bir fikir üzerinde yaygın bir kabulün olduğunu söylemek mümkün değildir.

OSB'nin sıklığının giderek artıyor olması araştırmacıları OSB'nin nedenlerinin belirlenmesi üzerine yoğunlaşmaya zorlamıştır. Ancak, OSB'nin nedenleri üzerine yapılan araştırmalar bu yetersizliğin çoklu etkenlere bağlı olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra bu yetersizlikle ilişkili bazı araştırma bulguları yetersizliğin ortaya çıkmasına neden olan ilişkili etkenleri belirlemiştir. OSB'nin varsayılan nedenleri ve bu durumun çeşitli faktörleri olarak genetik, ailesel ve çevresel özellikler üzerindeki çalışmalarla takip edilmektedir. Ancak bu etmenlerin hangi ya da hangilerinin neden

olduğuyla ilgili kesin bir bilgiye neden olabileceği tahmin edilen ve araştırılan nedenlerin bir kısmı OSB ile ilişkili iken bir kısmı da OSB ile ilişkisi bulunamamıştır. OSB'nin olası nedenlerinin burada belirtilmesi ve incelenmesi yerinde olacaktır. Bylce OSB'nin doğasına ilişkin daha derinlemesine bir inceleme gerçekleştirilerek OSB'nin doğasının daha kolay anlaşılmasına olanak sağlanacağı düşünülmüştür.

2.5.1. Genetik Etkenler

OSB'nin en çok araştırılan ilişkili nedenleri arasında genetik etkenler ön plana çıkmaktadır. Günümüzde OSB ile ilgili yapılan araştırmalar genetik faktörlerin etkili olduğu gösterir niteliktedir (Dag, 2004; Karpat, 2011). Genetik çalışmaların en büyük sınırlılıklarından biri, otizmlilerin ocuk sahibi olmamalarıdır. Bu nedenle otizm alanında yapılan araştırmaların, OSB olan çocukların kardeşleri ve ebeveynleri üzerinde yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonuçları henüz karmaşık ve belirsizliğini sürdüren bu duruma yeterince ışık tutmamaktadır. Genetik nedenli olduğu kesin olarak düşünülse, özellikle tek yumurta ikizlerinden birisinin otistik olması durumunda, diğerinin de otistik olması beklenmektedir (Karpat, 2011).

OSB olan bireylerin aileleri ve ikizleri üzerinde yapılan başka bir çalışmada OSB iletişim ve sosyal alanlardaki yetersizliklerin daha geniş bir yelpazesi ile kalıtsal geçişli olduğunu öngörmektedir (Dag, 2004). İkiz kardeşlerle yapılan bir diğer çalışmada ise birbirine tıpatıp benzeyen tek yumurta ikizlerinden biri otistik tanısı alırken, diğer ikizin normal gelişim gösterdiği bulunmuştur (Korkmaz, 2005).

Aynı zamanda erkek çocuklarda daha sık görülmesi ve pek çok genetik hastalıkta OSB belirtilerinin ortaya çıkması, otizmin genetik bir temeli olduğunu düşündürmüştür (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2005). Erkeklerde OSB'nin kızlara oranla erkeklerde daha fazla karşılaşılması OSB X kromozomuyla ilişkisinin daha fazla olduğunu düşündürmektedir.

2.5.2. Aile zellikleri

OSB'nin yetersizlik olarak tanılanmasından bu yana bu yetersizliğin temel nedeni olarak aile ve ailenin özellikleri yaygın olarak incelenmiştir. Bir dönem OSB'nin nedeni olarak çocukları ile ilgilenmeyen ebeveynler gösterilmiş hatta bu ebeveynler "buzdolabı aileler" olarak da tanımlanmıştır (Kırcaali-İftar, 2013) ailenin sosyoekonomik özellikleri, aile üyelerinin kişilik özellikleri ve ailenin ocuk yetiştirme özellikleri olası ailesel nedenler olarak ilk akla gelen özellikler olduğunu belirtmiştir. Ancak, yapılan

araştırmalar, OSB ailenin çocuk yetiştirme özellikleriyle ya da sosyoekonomik düzeyiyle ilişkisi olmadığını göstermiştir (Tidmarsh ve Volkmar, 2003)."Buzdolabı aileler" tanımlamasının ve açıklamasının üzerinden geçen yıllar ve bu konuda yapılan birçok bilimsel çalışma OSB'nin ailesel değişkenlerin hemen hemen hişbiri ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığını göstermiştir.

2.5.3. Çevresel Etmenler

OSB'nin diğer araştırılan ilişkili nedeni ise çevresel etmenlerdir. Yasadığımız çevreyle ilgili özellikleri olan besinler, toksinler ve asılar dikkate alınan konular arasındadır. Ancak bu araştırma konularının hiç birisiyle ilgili kesin sonuca ulaşılmış değildir (Kırcaali-İftar, 2013). Yapılan çalışmalar bölgesel etkilerin evrene genellenemediği, bulunan ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra bireysel değerlendirmeler evrenin özelliklerini yansıtmadığı için ya da evrene genellemediği için genel araştırma grubu içerisinde anlamlılığını kaybediyor olabilir. Bu sosyal bilimlerin beşerî değişkenleri çalışırken karşılaştığı en temel paradigma sorunu olarak karsımıza çıkmaktadır. Bireyin öznel, fizyolojik temelde bile öznel, değişkenlerinin ve bu değişkenlere etki eden etmenlerin etki büyüklüğünün örneklem yâda evren içerisinde anlamlılığını yitirmesi sosyal bilimlerin en temel paradigma sorunu olmaya devam etmektedir. Fombonne'e göre, (2005) günümüzde OB olan kişiler bir ihtiyatlı bir tahmin 10.000'de 10 ya da 16 arasında olup orta noktası olarak 13'tür. Bunun OB için en iyi tahmin olduğu düşünölmektedir.

2.6. Otizm Spektrum Bozukluğunun Uygulama Alanları

OSB ile ilgili diğer bir tartışmalı konu ise uygulama alanından gelmektedir. Günümüze kadar gerçekleştirilen yoğun araştırma çabalarına rağmen OSB tanısı almış çocukları tedavi edebilecek ve akranları gibi normal bir yasama sahip olmalarını sağlayacak bir yöntem geliştirilememiştir. Ancak OSB olan çocukların ve ebeveynlerinin gereksinimleri doğrultusunda iyi planlanmış eğitim programları OSB olan çocukların var olan performanslarını geliştirmelerine ve aynı zamanda bu performanslarını etkili şekilde kullanmalarına olanak sağlamaktadır. Fakat bu terapilere başlarken çocuğun ulaşacağı noktayla ilgili bir öngörüde bulunmak mümkün değildir. OSB olan çocuğun gelecekte göstereceği performans, çocuğun yasadığı probleminin derecesine ve gösterdiği semptomların ne şekilde bir araya geldiği, aldığı uzman desteğine ve eğitimin kalitesine

de bağlıdır (Vural, 2000). Bu nedenle OSB olan çocukların eğitim uygulamalarının bilimsel dayanaklı olması son derece önemlidir. Çünkü özel eğitim alanyazını OSB olan çocukların OSB'den etkilenme düzeyleri ile aile bireylerinin yaşadıkları stres ve depresyon arasında bir ilişkinin var olduğunu belirtmektedir (Ardıç, 2013).

Özel eğitim alanında bilimsel dayanaklı uygulamaların hangileri olduğunu en etkili şekilde değerlendiren kurum ABD Ulusal Otizm Merkezi (National Autism Center) ve ABD Ulusal Araştırma Kurulu, Davranış ve Sosyal Bilimler ve Eğitim Bölümü'dür (National Research Council Division of Behavioral and Social Sciences and Education). Ulusal Otizm Merkezi (NAC) 2009 yılında daha önce yayınlanan Ulusal Standartlar Raporu temelinde OSB olan çocukların eğitimi ve rehabilitasyonu için kullanılan uygulamaları üç başlık altında toplamıştır: (a) Bilimsel dayanaklı uygulamalar, (b) yeni geliştirilen uygulamalar ve (c) bilimsel dayanaktan yoksun uygulamalar.

OSB özel eğitim, psikiyatri ve genetik alanlarında yoğun araştırmaların gerçekleştirildiği yetersizlik türüdür. Bunun giderek daha fazla sayıda çocuğun OSB tanısı alıyor olmasıdır. Yoğun araştırmalara rağmen etkili olan eğitim ve rehabilitasyon uygulamalarının sayısı oldukça sınırlıdır. Bunun yanı sıra, etkili olan uygulamaların verimliliği de alanyazında bir diğer tartışma konusu olarak varlığını devam ettirmektedir.

Bilindiği üzere ABD'de birçok eyalet yetersizliği olan bireylerin eğitim giderlerine gerçekleştirdikleri katkıları yetersizliği olan bireye verilen eğitim uygulaması temelinde gerçekleştirmektedir. Bu nedenle yetersizliği olan bireye verilen eğitim uygulamasının bilimsel dayanaklı olması son derece önemli bir durumdur. Ulusal Otizm Merkezi'nin bilimsel dayanaklı uygulamalar içerisinde değerlendirdiği eğitim uygulamaları şunlardır: (a) Öncül temelli uygulamalar, (b) davranışsal uygulamalar, (c) erken çocukluk dönemi kapsamlı davranışsal uygulamaları, (d) ortak dikkat öğretimi, (e) model sunma ve doğal öğretim stratejileri, (f) akran aracılı öğretim, (g) temel tepki öğretimi (PRT), (h) etkinlik çizelgeleri, (ı) otokontrol ve (i) öykü temelli öğretim uygulamaları.

OSB olan çocukların eğitim ve rehabilitasyonunda yukarıda belirtilen bilimsel dayanaklı uygulamaların varlığı, yeni eğitim ve rehabilitasyon yöntem ve uygulamalarının araştırılmasını engellemek yerine aksine desteklemektedir. Daha öncede belirtildiği gibi, Ulusal Otizm Merkezi'nin belirlediği bilimsel dayanaklı uygulamaların

etkililiği konusunda yeterli bilimsel verinin olmasına rağmen hala OSB olan çocuklar için etkili ve verimli bir eğitim uygulamasının yokluğu, alanda yeni araştırmalar için temel motivasyon kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle yapılan araştırmalar ve bu araştırmaların sonuçları yeni geliştirilen ve umut vaat eden eğitim uygulamaları başlığı altında bazı uygulama modellerinin olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk ABD Ulusal Otizm Merkezi'nin ikinci başlığı olan yeni geliştirilen ve umut vaat eden uygulamalar başlığı altında yer alan uygulamaların değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu uygulamalar şunlardır: (a) destekleyici ve alternatif iletişim uygulamaları, (b) bilişsel davranışsal müdahaleler, (c) gelişimsel ilişki temelli uygulamalar, (d) maruz bırakma ve taklit temelli etkileşim, (e) girişim öğretimi, (f) dil eğitimi (üretim), (g) dokunma terapisi, (h) çok ögeli uygulama paketi, (ı) müzik terapisi, (i) akran aracılı öğretim düzenlemeleri, (i) resim değiş tokuşuna dayalı öğretim (The Picture Exchange Communication System-PECS), (j) problem davranışı azaltma uygulama paketi, (k) drama temelli senaryo uygulamaları, (l) işaret dili öğretimi, (m) sosyal iletişim müdahaleleri, (n) sosyal beceri öğretim paketi, (o) yapılandırılmış öğretim uygulamaları, (ö) teknoloji temelli müdahale uygulamaları ve (p) zihin kuramı terapisi.

Bilimsel çalışmaların doğası gereği olumsuz bir bilginin de bir değeri vardır. Olumsuz bilgi ne yapılacağını göstermemesine rağmen ne yapılmayacağını göstermesi açısından son derece önemlidir. Özel eğitim alanında yapılan araştırmalar yetersizliği olan bireylerin eğitim uygulamalarında hangi uygulamaların etkili olduğunu gösterdiği gibi hangi uygulamalarında etkili olmadığını göstermektedir. Bu nedenle ABD Ulusal Otizm Merkezi'nin OSB olan bireylere uygulanan eğitim programlarının dayanaklarını değerlendirirken oluşturduğu üçüncü başlık, bilimsel dayanaktan yoksun uygulamalardır. Bu başlık altında yer alan uygulamalar şunlardır: (a) akademik müdahaleler, (b) duyu bütünleme terapisi, (c) kolaylaştırılmış iletişim uygulamaları, (d) gluten ve kazein diyeti ve (e) etkisiz/zararlı uygulamalar.

Özel eğitim alanında gerçekleştirilen araştırmalar, yetersizliği olan bireylerin daha etkili ve verimli eğitim ve rehabilitasyon uygulamalarına maruz kalmaları için gerekli olan bilimsel dayanakları oluşturmak için yapılmaktadır. Yetersizliği olan bireylerin daha etkili ve verimli uygulamalara maruz kalmalarını sağlayabilmek için söz konusu süreçteki etki eden değişkenlerin ve bu değişkenlerin doğasının en iyi şekilde tanımlanması

gereklidir. Bu nedenle alanyazında betimsel araştırmaların daha da derinleştirmesi yeni ve etkili uygulama programların ortaya çıkmasına yardımcı olabilecektir (Gönen, 2014).

2.7. Türkiye’de Eğitsel Tanılama

Kırbyık (2011); eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin Rehberlik Araştırma Merkezleriyle ilgili kısmı çok önemli ve tıbbi tanılamanın sonrasında özel gereksinimli bireylere uygulanan testler, özel gereksinimli bireyin bireysel eğitim planının hazırlanması, yönettme ve izleme hizmetleri RAM’lar tarafından yerine getirilmektedir. Ve yine Kırbyık (2011) alışmasında; kurumların RAM’larla işbirliği, RAM’ların en uygun fiziksel, psikolojik ve sosyal ortam olabilmesi, uzman personelin niteliğinin artırılmasıyla iyileşme yaşanması halinde süreç çok ciddi gelişmeler gösterecektir diye belirtmiştir.

Ülkemizde özel gereksinimli bireyin eğitsel değerlendirmesi ve tanılanması, eğitsel performanslarının belirlenmesi, uygun ve en az kısıtlandırılmış eğitim ortamlarına yerleştirilmesi, uygun ve bireyselleştirilmış eğitim programlarının geliştirilmesi, bu programlarda öğrencilerdeki gelişimlerin izlenmesi ve değerlendirilmesinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 19. Maddesi uyarınca Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Özel Eğitim Değerlendirme Kurulları oluşturulmuştur (Kırbyık, 2011).

2.8. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılaması

Otizm 1943 yılında Leo Kanner tarafından tanımlanmış nöro-gelişimsel bir bozukluktur. Asperger sendromu, Rett sendromu, çocukluk çağının desintegratif bozukluğu ve sınıflanamayan yaygın gelişimsel bozukluk (PDD-NOS) klinik tablolarıyla birlikte yaygın gelişimsel bozukluk ya da daha yeni adlandırmayla otistik spektrum bozukluğu grubunda yer alır. Otistik spektrum bozukluğu sıklığı değişik çalışmalarda 1/166 ile 1/1000 arasında bildirilmektedir. Son yıllarda otizm tanısı konulan ocuk sayısında artış olduğu düşünülmekle birlikte, artışın kesin nedeni bilinmemektedir. (Kara, 2009)

Otizm tanısı için üç alanda gerilemenin gösterilmesi gerekir:

1. Sosyal ilişkiler,
2. Sözlü ve sözsüz iletişim (özgül davranış özellikleri),
3. Kısıtlı ilgi alanı ve aktiviteler.

Bu bulguların erken çocukluk döneminde tanınması zordur. Aileler çocuklarında bir sorun olduğunu genellikle 18. aydan sonra fark eder. Hekimler çoğu kez sadece klinik bulgularla karar verdiklerinden, mental gerilik, öğrenme güçlükleri, dil gerilikleri ve diğer gelişimsel bozuklukları atlama eğilimindedir. Otizmde ortalama tanı yaşının 4-6 yaş arasında değiştiği bildirilmiştir. Oysa, otizm tanısı almış çocuklar retrospektif olarak değerlendirildiğinde otizmle ilişkili bulguların 8-12. aylarda bile var olduğu saptanmıştır (Kara, 2009).

2.9. OSB'nin Değerlendirilmesi İçin Kullanılan Ölçekler

Otizm Spektrum Bozukluğunun değerlendirilmesi için kullanılan ölçekler aşağıda sıralanmıştır.

2.9.1. Görsel Derecelendirme Ölçekleri

OSB'nin değerlendirilmesi için kullanılan ölçeklerden olan görsel derecelendirme ölçekleri aşağıda yer almaktadır.

2.9.1.1. Otizm davranış kontrol listesi (ABC), (1980).

Bu ölçek beş alan içerisinde davranışları değerlendiren elli yedi ögenin derecelendirme cetvelidir. Alanlar: 1) Duyuşsal 2) İlişkilendirme, 3) Vücut ve nesne kullanımı, 4) Dil ve sosyal etkileşim ve 5) Özbakım alanlarından oluşmaktadır.

Öğretmenlerin eğitim programlarını planlaması amacıyla oluşturulmuştur. Test, yaklaşık 20 dakika sürmektedir. Testi yapan kişinin en az 3-6 haftadır tanıyorsa olması gerekmektedir.

2.9.1.2. Çocukluk dönemi otizm değerlendirme ölçeği (CARS), (1998).

CARS ölçeği 15 maddeden oluşmaktadır. Uygulamacının bu ölçek hakkında bir eğitim alması gerekmektedir. Ölçeğin maddeleri 1'den 4'e kadar puanlanır. Hafif ve orta düzey otizm için 30, ileri düzey otizm için ise 37 puan olması gerekmektedir.

2.9.1.3. Gilliam otizm değerlendirme ölçeği, (1995).

Dört bölümde gruplandırılmış, 56 maddeden oluşmaktadır.

1. Hiç gözlenmedi
2. Nadiren gözlendi

3. Bazen gözlendi
4. Sık sık gözlendi ‘ye kadar, öğeler dört puan üzerinden değerlendirilir.

Bu ölçek, 3 yaşından 22 yaşına kadar olan bireyler için tasarlanmıştır. Yaklaşık 10 dakika sürmektedir. OB tanısının diğer ölçümler ile birlikte kullanılması tavsiye edilmektedir.

2.9.1.4. Sosyal duyarlılık ölçeği, (2002).

OSB riski taşıyan bireyi, bir sosyal durumda gözlemleyen bir yetişkin tarafından tamamlanır. Bu ölçek 65 maddeden oluşur;

1. İletişim (6 madde)
2. Sosyal İlişki (35 madde)
3. Sterotipik davranışlar ve ilgiler (20 madde)

0’dan 3’ e kadar sıklık derecesine göre değerlendirilmektedir. Amaç: sosyal ilişkideki zorlukları ve tuhaf davranışları ölçmek ise SDÖ yararlı ve güvenilir bir araçtır.

2.9.1.5. Erken çocukluk dönemi otizm tarama ölçeği (CHAT).

Çocuğun “Otizm geliştirme riskinin” derecesi on sekiz aylıktan itibaren çocuklara uygulanabilir. Bu ölçek, 5 dakika ile 15 dakika arasında tamamlanabilir. On sekiz aylığa kadar ilk basamakları gelişmiş olması beklenen “mış gibi oyun” ve “ortak dikkat geliştirme” becerilerini baz alarak oluşturulmuştur. Toplam 14 maddeden oluşmaktadır.

1. Ortak Dikkat

1. İşaret etme
2. Gösterme
3. Göz ile takip etme

2. İşaret Etme

1. İlgi alanlarını paylaşmak için (Sosyal amaçlı) işaret etme
2. İsteğini elde etme amaçlı (İsteğini gösterme) işaret etme

3. Mış Gibi Oyun

Hayale dayalı özelliklerin insanlara, nesnelere ya da olaylara ithaf edilmesidir. Semboliktir ve bir nesnenin başka bir nesne yerine kullanılabilmesini anlatır. Ortamda

olmayan bir nesne ya da özellik varmış gibi davranılır. Farklı gelişim basamaklarında farklı şekillerde görülebilir.

2.9.2. Tanı Mülakatları

OSB değerlendirilmesinde kullanılan tanı mülakatları aşağıda yer almaktadır.

2.9.2.1. ADI-R (Autism Diagnostic Interview-Revised, 1994).

OB veya Yaygın Gelişimsel Bozukluğu riski taşıyan çocuk yetişkinlerin bakıcıları için yapılandırılmış bir mülakat formudur. Mülakat, 93 madde içermektedir. Bu mülakat yaklaşık 2 saatlik sürmektedir. Açıkça tanı amaçlı geliştirilmiştir. OB tanısı için en güvenilir araçtır.

2.9.2.2. DISCO 9, (2002).

Okul dönemindeki bireyler için yapılan bu mülakat, gelişim düzeyine uygun günlük yaşam aktiviteleri kadar, sosyal etkileşim, iletişim, hayal gücü ve yinelenen aktiviteleri de kapsamaktadır. Uygun tedavi planları, uygun yerleştirme ve müdahaleler için DISCO en değerli mülakat programıdır.

2.9.3. Gözlem

OSB değerlendirmeleri için kullanılan gözlem çeşitleri aşağıda yer almaktadır.

2.9.3.1. Otizm kontrol gözlem tablosu, (1999).

Okul öncesi çağında çok az konuşan veya hiç konuşmayan OSB şüphesi bulunan çocuklar için oluşturulmuştur. Çocukların sosyal etkileşime, oyun ve iletişime başlamaları için bir dizi baskı sağlamaktadır. Baskı uygulamasının hemen ardından davranış kodlanır ve daha sonra puanlanır. Uygulama 45 dakika almaktadır ve uygulama eğitimi gerektirir. İç tutarlılığı yüksektir. Bu Ölçek, 3 faktör bulunmuştur: ortak dikkat, etkili karşılıklı davranış ve zihin kuramı (kendi ve başkalarının düşüncelerini anlayabilme ve farklı düşünceleri ayırt etme). Avantajlarından biri; OSB ve başka türlü tanılanamayan Yaygın Gelişimsel Bozuklukları birbirinden ayırabilme potansiyelidir. Gözlemler standartlara bağlanmıştır.

2.10. OSB’de Kullanılan Eğitim Yöntemleri

TEACCH, Sosyal öyküler ile eğitim, İlişki temelli yöntemlerle eğitim, Kolaylaştırılmış iletişim ile eğitim ve Uygulamalı Davranış Analizi

1. Fırsat öğretimi
2. İşlevsel değerlendirme ve analiz
3. Ayrık denemelerle öğretim ve yanlıssız öğretim
4. PECS
5. Sözel davranış
6. Erken yoğun davranışsal eğitim
7. Videoyla model olma
8. Etkinlik çizelgeleri
9. Replik silikleştirme (TOHUM, 2016).

2.11. Kuramsal Çerçeveyle İlgili Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de OSB ve diğer engel gruplarını tanılama, yerleştirme-izleme, BEP geliştirme yeterliliklerine ilişkin görüşlerine yönelik alanyazında az sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda;

Sarı ve Çıkılı (2013) Otistik Çocukların Tanılanmasında Karşılaşılan Güçlüklerin Nedensel Analizi: Rehberlik Araştırma Merkezi Çalışanları Açısından incelendiğinde bazı rehber öğretmenlerin bu çocukların tanılanmasında ve değerlendirilmesinde kuramsal ve pratik bilgileri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Çiftçi ve Çiçek (2015) Özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşlerinin belirlenmeye çalışmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Kapsamlı ve ayrıntılı veriler, bütünüyle insanların tanımladığı ve gözlemleyerek söylediği sözlerden oluşmaktadır (Coolican, 1992) (Kesici, 2007). Bu araştırma tarama (betimsel araştırma) modelinde olup, OSB görülen çocukları tanılama profilinde uygun olarak eğitsel yerleştirme yapan Rehberlik Araştırma Merkezi OSB eğitsel değerlendirme ve tanılama öğretmenlerin yeterliliklerinin değerlendirilmesi incelenecektir. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin seçilme sebebi, OSB riski olan çocukların tanılanmasında kapsamlı ve olan durumu yansıtarak belirlemektir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile de duruma yön vermeden direk durumu belirleyebilmek amacıyla kullanılacaktır. Çünkü yarı yapılandırılmış görüşme formlarının durum saptamak amacıyla yapılan araştırmalarda avantajlı yönleri bulunmaktadır. Araştırma sürecinde yerli ve yabancı literatür gözden geçirilecektir. Araştırma kapsamına alınan örneklemin görüşleri ise, belli bir değerlendirmeyi saptamaya yöneliktir.

Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile, görüşme amacına göre belli bir sırayla sorulmak üzere bir dizi soru hazırlandı. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcıların soruları yazılı olarak cevaplamaları sağlanmıştır. Yapılan bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme formu; OSB olan bireyi eğitsel değerlendirme ve tanılamada yaşanan sorunlar ve bu sorunlardan bireylerin ve ailelerin hangi düzeyde etkilendiklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu Seçimi

Bu araştırmanın evreni OSB eğitsel tanılama ve değerlendirme yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Antalya ilindeki Rehberlik Araştırma Merkezi OSB eğitsel tanılama ve değerlendirme ile ilgili tüm öğretmenler oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada;

1. Kişisel bilgileri toplamak amacıyla ‘‘Demografik Bilgi Bölümü’’ ve
2. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesine yönelik bilgilerin toplanması amacıyla, Prof. Dr. Şahin KESİCİ ve Burcu KAPLAN ŞAHİN’ in hazırladığı ‘‘Yeterliliklerin Değerlendirilmesi yarı-yapılandırılmış görüşme formu’’ kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Bölümü

1.Bölüm: Kişisel Bilgiler

Cinsiyet, Yaş, Mezun olunan lisans programı, Meslekteki yıl ve RAM’da çalışılan toplam süre ile ilgili bilgiler alınmıştır.

3.3.2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bölümü

2.Bölüm: Mesleki Deneyim

Rehberlik ve Araştırma Merkezi- Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu’nda OSB tanılama izlenen tanılama süreci (OSB-Otizm Spektrum Bozukluğu).

OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde görev alan meslek elemanı olarak görev unvanınız nedir?, Birey RAM’a geldiğinde nasıl bir süreç izliyor kısaca anlatır mısınız?, Meslek elemanları olarak OSB konusunda hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimlerden kısaca bahseder misiniz?, Eğitsel Tanılama/ Değerlendirme sürecinde bireye ait bilgiler kimlerden alınıyor anlatır mısınız?

3.Bölüm: Değerlendirme Süreci

‘‘OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde bireye ilişkin bilgilerin toplanması, OSB riski taşıyan bireye ait ayrı standart bir gelişim değerlendirme formu var mı? Yoksa sizce gerekli mi anlatır mısınız?, Bireye ait bilgi ya da belgelerin eğitsel tanılama/ değerlendirme sürecinde tanılamaya dahil edilip edilmediğini belgeleyen bir işlem/evrak var mı anlatır mısınız?, Eğitsel Tanılama/değerlendirme sürecinde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?, Bu araçları kullanan meslek elemanı olarak araca yönelik

kullanıcı formasyonuna sahip misiniz? Sahipseniz bu formasyona nasıl sahip olduğunuzu anlatır mısınız?, OSB eğitsel tanılamaya/değerlendirmeye yönelik bir standart tanılama ölçeği var mı ? Yoksa eğitsel değerlendirme sırasında nasıl bir standart izliyorsunuz?, Aileler tanılama/değerlendirme sürecinin ne kadarına dahil oluyorlar anlatır mısınız?”

4.Bölüm: Karar Süreci Ve Takibi

“OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde bireye ilişkin alınan kararlar, RAM olarak OSB eğitsel değerlendirme ve karar verme sürecinde izlenen standart bir yöntem var mı?, Tıbbi değerlendirme ve tanı sizin karar alma aşamanızda size yardımcı oluyor mu? Ne kadar oluyor/ neden olmuyor?, Bireye ilişkin bilgi toplamada veli ve öğretmenden alınan bilgiler karar aşamanızda yardımcı oluyor mu?, OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde kararsız/çekimser ve emin olmadığınız durumlarda nasıl bir yol izliyorsunuz?”

Bu araştırmada kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşme formu ekler bölümünde yer almaktadır. (Ek 1)

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu bölümde verilerin toplanması, verilerin analizi, içerik analizi ve verilerin kodlanması bölümleri bulunmaktadır.

3.4.1. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylerin eğitsel tanılama sürecinde görev alan öğretmenlerin yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine gereksinim vardır.

3.4.2. Yarı- Yapılandırılmış Görüşme Formunun Uygulama Biçimi

Araştırmanın veri toplama sürecinde, Yeterliliklerin Değerlendirilmesi Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu uygulanabilmesi için Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü’nden ve Antalya Valiliği’nden uygulama için gerekli izinler alınmıştır (Ek-2-3). Daha sonra Rehberlik Araştırma Merkezi Yöneticileri ile görüşülerek araştırma uygulaması için randevu alınmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda belirlenen gün ve saatte uzmanlara hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra araştırma verileri toplanmıştır.

3.4.3. Verilerin İçerik Analizi ile Analiz Edilmesi ve Kodlanması

Veri analizi sürecinde; içerik analizi basamakları olan; betimleme, sınıflama, ilişkilendirme ve yorumlama aşamalarının tümü gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmadan yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına verilen yanıtlardan elde edilen nitel veriler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Bunun için öğretmenlerin araştırma sorularına verdikleri yanıtlar önce bilgisayar ortamına aktarılmış, her soru için araştırmaya katılan bütün öğretmenlerin verdiği yanıtlar bir arada olacak şekilde ham veri metinleri oluşturulmuştur. Daha sonra bu veri metinleri, birkaç kez okunarak olası kodlarla ilgili notlar alınmıştır. Kodlar oluşturulurken kullanılan kavramlar, ilgili alanyazın ve araştırma soruları ile öğretmenlerin verdiği yanıtlardan elde edilen veriler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Kodlama işleminden sonra, elde edilen kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri belirlenmiş ve böylece araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar oluşturulmuştur. Ayrıca bazı sorulara birden çok yanıt verildiği görülmüştür. Bu nedenle analizler, soruya verilen yanıt sayısı üzerinden yapılmıştır.

Araştırmacı; veri analizi aşamalarını gerçekleştirirken alanyazında (Creswell, 2007; Pattern, 2002) da belirtildiği gibi hem verileri bir bütün olarak kolaylıkla inceleyebilmek hem de verilerin daha kolay ve hızlı bir şekilde organize edebilmesini sağlamak adına bir bilgisayar programından (Microsoft Office Word) faydalanmıştır. Verilerin analizi; bulgulara ulaşmak için toplanmış, yarı- yapılandırılmış görüşme sorularına ait verilerinin sistematik olarak incelenmesi ve düzenlenmesi sürecini kapsar. Analiz; verilerle çalışmayı, verileri organize etmeyi, yönetilebilir birimlere ayırmayı, sentezlemeyi ve veriler içinde kalıplar aramayı içerir (Pattern, 2002). İçerik analizinin ilk basamağı verilerin kodlanmasıdır. Bu kısımda araştırmacı, topladığı verileri inceleyerek, anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışır. Kendi içinde anlam bütünlüğü olan bu bölümler araştırmacı tarafından isimlendirilir, yani kodlanır (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Daha önce belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama olmak üzere üç çeşit kodlama türü vardır (Strauss ve Corbin 1990'dan akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılmıştır. Bu tür kodlamada; araştırmacı verileri satır satır okuyarak araştırmanın amacı çerçevesinde önemli olan

boyutları saptamaya çalışır. Ortaya çıkan anlama göre araştırmacı, belirli kodlar üretir ya da doğrudan verilerden yola çıkarak kodlar oluşturur (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Tablo 1. Kodlar Listesi

1. Rehberlik ve Psikolojik Danışman	PDR
2. Özel Eğitim Öğretmeni	ÖEÖ
3. Özel Eğitim Bölüm Başkanı	ÖEBB
4. Uzman Özel Eğitim Öğretmeni	UÖEÖ
5. Hizmet İçi Eğitim Almadım	HNO
6. Hizmet İçi Eğitim Aldım	HY
7. Aileden	A
8. Okuldan- Öğretmenden	OÖ
9. Bireyin Performansından	BP
10. Sağlık Kurulu Raporundan	SKR
11. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden	ÖRM
12. Mernis	M
13. Randevu-aile görüşmesi-bireyin performansı-zihinsel performans- performans formları inceleme-sağlık kurulu raporu-eğitim tedbiri	S1
14. Randevu-aile görüşmesi-zekâ testi-performans alımı-karar aşaması- eğitim tedbiri	S2
15. Sağlık kurulu- bireyin performansı-eğitim tedbiri	S3
16. OSB gelişim formu var	OSBV
17. OSB gelişim formu yok	OSBY
18. Gelişim formu gereksinimi	G
19. Bireysel gelişim formu	BGF
20. Zekâ testleri	ZK
21. Aile katılımı	AK
22. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu	ÖEDK
23. Karar verme standart yok	SY
24. Tıbbi tanılamaya ilişkin karar	TK
25. Fikir Verme	FV
26. Oybirliği	OB

27. Farklı Ölçekler	FÖ
28. Test yenileme	TY

3.4.4. Tema ve Alt Temaların Oluşturulması

Temaların bulunması için önce kodlar bir araya getirildi ve incelendi. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışıldı. Bu bir anlamda tematik kodlama işlemidir ve toplanan verilerin kodlar aracılığı ile analiz edilmesidir.

Tematik kodlama için ilk aşamada ortaya çıkan kodların benzerlik ve farklılıklarının belirlenmesi ve buna göre ilişkili kodları bir araya getirebilecek temaların bulunması gerekir (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmacı tema ve alt temaların oluşturulmasında belirlemiş olduğu kod listesi üzerinde birbiri ile ilişkili kodları bir araya getirmeye ve temalar ile alt temaları belirlemeye çalışmıştır. Araştırmacı elde ettiği tema ve alt temaları bir Microsoft Office Word dosyasında toplamıştır.

3.4.5. Tema ve Alt Temaların Oluşturulması Sürecinde Güvenirlik

Tema ve alt temalara ilişkin güvenilirlik çalışmasında özel eğitim alanında Doçent Doktor olarak görev yapan bir öğretim görevlisi görev almıştır. Çalışma öncesinde araştırmacı tarafından elde edilen tema ve alt tema dosyası uzmana ulaştırılmıştır. Uzman dosya üzerinde çalıştıktan sonra, uzman ve araştırmacı bir araya gelerek fikir ayrılıkları yaşadıkları tema ve alt temaları birlikte okuyarak tartışmış ve görüş birliğine varmıştır. Bu aşamada tema sayısında bir değişiklik yapılmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde yarı-yapılandırılmış görüşme formunu dolduran öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen, araştırmacının bulgularını oluşturan tema ve alt temalara yer verilmiştir. Araştırmanın bulgularını oluşturan tema ve alt temalar aşağıda listelenmiştir.

Tema ve Alt Temalar

Tema 1: Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet
2. Yaş
3. Mezun olunan lisans programı
4. Meslekteki yıl
5. RAM'da çalışılan toplam süre

Tema 2: Mesleki Deneyim

1. Mesleki Unvan
2. OSB Konulu Hizmet İçi Eğitim Durumları
3. OSB Olan Bireye Ait Bilgilerin Toplanması

Tema 3: Değerlendirme Süreci

1. OSB Standart Gelişim Formu
2. OSB Standart Gelişim Formu Gereksinimi
3. Evrak Takibi
4. OSB Tanısı için Araç Gereç ve Testler
5. Ailelerin Değerlendirme Aşamasına Katılımı

Tema 4: Karar Süreci

1. Eğitsel Değerlendirme Karar Sürecinde İzlenen Yol
2. Sağlık Kurulu Raporu Tanıya Etkisi
3. Veli ve öğretmen kaynaklı bilgilerin Karar Sürecine Etkisi
4. OSB Eğitsel Karar Sürecindeki Yaşanan Kararsızlık

4.1. Kişisel Bilgiler Hakkında Bulgular

Tablo 2. Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Bayan	10	45,5
Bay	12	54,5

Katılımcıların onu (K5, K6, K7, K10, K11, K12, K15, K17, K20, K21) bayan olduklarını ifadelendirmişlerdir Katılımcıların on ikisi (K1,K2,K3K4,K8,K9, K13, K14, K16, K18, K19, K22) bay olduklarını ifadelendirmişlerdir. Katılımcıların %45,5'i bayan, %54,5'i bay olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Yaş

Yaş	N	%
20-30	2	9,1
30-40	13	59,1
40-50	7	31,8

Katılımcıların yaş frekans ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %9,1'i 20-30 yaş aralığında, %59,1'i 30-40 yaş aralığında ve %31,8'i 40-50 yaş aralığında olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 4. Mezun Olunan Lisans Programı

Mezun Olunan Lisans Programı	N	%
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	2	9,1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	5	22,8
Sınıf Öğretmenliği (Alan değişikliği ile Özel Eğitim Öğ.)	7	31,9
Zihin Engelliler Öğretmenliği	4	18,2
Görme Engelliler Öğretmenliği	1	4,5
Sosyoloji	1	4,5
Türk Dili ve Edebiyatı	1	4,5
Türkçe Öğretmenliği	1	4,5

Ankete katılan katılımcıların Mezun olunan Lisans Programları incelendiğinde; %31,9'u Alan değişikliği ile Sınıf öğretmenliğinden Özel Eğitim Öğretmenliğine geçiş yapan öğretmenler olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %22,8'i Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık, %18'i Zihin Engelliler Öğretmeni, %9,1'i Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Görme Engelliler Öğretmenliği, Sosyoloji, Türk Dili Edebiyatı, Türkçe Öğretmenliği alanından %4,5 oranında mezun olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı

Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı	N	%
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	2	9,1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD	1	4,5
Psikoloji ABD	1	4,5
Eğitim Yönetimi ve Denetimi	1	4,5

Ankete katılan katılımcıların mezun oldukları yüksek lisans programları incelendiğinde; %9,1'i Eğitimde Psikolojik Hizmetler alanında yüksek lisans eğitimin olduğunu belirlenmiştir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, Psikoloji ve Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında %4,5 oranlarında yüksek lisans eğitimlerinin olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 6. Meslekteki Görev Süresi

Meslekteki Görev Süresi	N	%	RAM'da Görev Süresi	N	%
0-5 yıl	3	13,6	0-5 yıl	15	68,2
6-10 yıl	7	31,8	6-10 yıl	4	18,2
11-15 yıl	5	22,3	11-15 yıl	-	0
16-20 yıl	1	4,5	16-20 yıl	2	9,1
21-25 yıl	3	13,6	21-25 yıl	-	0
26-30 yıl	3	13,6	26-30 yıl	1	4,5

Ankete katılan katılımcıların meslekteki görev süreleri ve RAM'da çalıştıkları süreler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak belirtilmiştir (Tablo 6).

4.2. Mesleki Deneyim Hakkındaki Bulgular

Tablo 7. RAM’da Görev Ünvanı

RAM’da Görev Ünvanı	N	%
Psikolojik Danışman	4	18,2
Psikolojik Danışman ve Testör	3	13,6
Özel Eğitim Öğretmeni	12	54,5
Özel Eğitim Bölüm Başkanı	3	13,6

Araştırmaya katılan katılımcıların Rehberlik Araştırma Merkezi’nde çalışma ünvanları incelendiğinde %54,5’i Özel Eğitim Öğretmenliği ünvanı ile, %18,2’si Psikolojik Danışman ünvanı ile, %13,6’sı Psikolojik Danışman ve testör ünvanı ile ve %13,6’sı da Özel Eğitim Bölüm Başkanı ünvanı ile hizmet verdikleri belirlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 8. Hizmet İçi Eğitim

Hizmet İçi Eğitim	N	%
OSB Konulu Hizmet içi eğitim almadım	15	68,2
OSB Konulu Hizmet içi eğitim aldım	7	31,8

Ankete katılan katılımcıların OSB konulu hizmet içi eğitim alıp almadıkları incelendiğinde; %68,2 ‘sinin OSB konulu hizmet içi eğitim aldıkları ‘*Otistik Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yetiştirme Formatörlüğü Kursu*’ (str:182-184- K5) ve ‘*OSB’li çocukların eğitimleri ile ilgili tutum değiştirme*’ (str: 231-232-K9), % 31,8’inin ise böyle bir eğitim almadığı belirlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 9. Bireye Ait Bilgilerin Toplanması

Bireye Ait Bilgilerin Toplanması	N	%
Aileden	19	44,2
Okuldan- Öğretmenden	8	18,6
Bireyin Performansından	4	9,2
Sağlık Kurulu Raporundan	6	14
Özel eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinden	3	7
Mernis'ten	3	7
Toplam	43	100

Ankete katılan katılımcıların OSB eğitsel tanılama için bireye ait bilgilerin toplanması aşamasında bu bilgilerin; %44,2'sinin aileden, %18,6'sının okuldan-öğretmenden, %14'ünün Sağlık Kurulu Raporundan '*Sağlık Kurulu Raporu doğrultusunda bireyin performansına bakılıyor*' (str: 159-160-K3), %9,2'sinin bireyin performansından, %7'sinin Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden ve %7'sinin MERNİS'ten elde edildiği belirtilmiştir (Tablo 9).

Tablo 10. İzlenen Süreç

İzlenen Süreç	N	%
Randevu-aile ile görüşme-bireyin performansı-zihinsel performans alımı- performans formundan inceleme- sağlık kurulu raporu- eğitim tedbirinin alınması.	6	27,3
Randevu-aile görüşmesi-zekâ testi-performans alımı-karar aşaması-eğitim tedbirinin alınması.	11	50
Sağlık kurulu raporu-bireyin performansı-destek eğitim tedbirinin alınması.	5	22,7

Ankete katılan katılımcıların, OSB olan birey eğitsel tanılama ve değerlendirme için RAM'da izlenen süreci aşağıdaki tablodaki şekilde belirtmişlerdir. (Tablo 13) '*Randevu alıp gelen veli ile bireysel görüşme yapılır. Çocuğun performansı alınır ve zihinsel incelemesi yapılır. Okulundan gelen bireysel gelişim raporu ve alıyorsa rehabilitasyon merkezinin dönem sonu ve performans kayıt formları incelenir. Sağlık Kurulu Raporu varsa hepsi göz önünde bulundurularak çocukla ilgili eğitim tedbiri*

alınır.’ (str: 134-140-K1). Araştırmaya katılan bir katılımcı ‘zeka testi uygulanır’ (str: 151-K2) şeklinde bir açıklama vermiştir. Bir diğer katılımcı bu süreç içerisinde ‘herhangi bir zekâ testi yapılmıyor’ (str: 203-K7) şeklinde açıklama yapmıştır (Tablo 10).

4.3. Değerlendirme Süreci Hakkındaki Bulgular

Tablo 11. Değerlendirme Süreci

Değerlendirme Süreci	VAR/N	YOK/N
OSB Standart bir gelişim formu bulunma durumu	7 (%31,8)	15 (%68,2)
OSB Standart gelişim formuna duyulan gereksinim	12(%54,5)	10 (%45,5)
	Sağlık K.R./N	Bireysel G.R./N
Evrak takibi	16 (%72,7)	6 (%27,3)
	Genel zekâ testleri uygulanıyor/N	
OSB Eğitsel tanılaması için kullanılan özel araç-gereç ve testler	22	
	Görüşme anında katılıyorlar/N	
Ailelerin değerlendirme aşamasında katılım durumu	22	

Ankete katılan öğretmenler; OSB risk taşıyan bireye ait ayrı standart bir değerlendirme formunun bulunup bulunmadığı durumuna %68,2 oranında bulunmadığını, %31,8 oranında bulunduğunu belirtmişlerdir. Bir katılımcı ‘form yok’ (str:392-K2), bir diğer katılımcı ‘performans değerlendirme formu kullanılıyor’ (str: 400-K3), ‘evet var’ (str: 505-K12) şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, OSB risk taşıyan bireye ait standart bir gelişim formuna %54,5 oranında gereksinim duyulduğunu ‘OSB’ye öze gelişim formu gereklidir’ (str: 513-K13), ‘böyle bir formun geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum’ (str: 591-K22), %45,5 oranında gereksinim duyulmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenler, OSB risk taşıyan bireye ait bilgi ya da belgelerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine dahil edilen bir evrak sürecine; %72,7 oranında Sağlık

Kurulu Raporlarının 'RAM Otizm tanısı koyma yetkisine personel bulunmadığından sahip değildir.' (str: 457-K8), % 27,3 oranında da Bireysel Gelişim Raporlarının dahil edildiğini belirtmişlerdir.

OSB eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde kullanılan özel araç-gereç ve testler hakkında; %100 oranda genel zekâ testlerinin uygulanıyor olduğunu belirtmişlerdir.

OSB eğitsel değerlendirme sürecinde ailelerin değerlendirme aşamasında katılım durumunu; %100 oranla ailelerin görüşme anında katıldıkları belirtilmiştir (Tablo 11).

4.4. Karar Süreci Ve Takibi Hakkındaki Bulgular

Tablo 12. Karar Süreci ve Takibi

Karar Süreci ve Takibi	VAR/N	YOK/M
Karar verme sürecinde standart bir yol	16 (%72,7)	6 (%27,3)
(Özel eğitim değerlendirme kurulu karar alma standart var)		
	Tıbbi tanıya göre karar veriliyor/N	Sadece fikir veriyor/N
Sağlık kurulu raporunun eğitsel tanıya etkisi	14 (%63,6)	8 (%36,4)
	VAR/N	YOK/N
Bireye ilişkin veli ve öğretmenden alınan bilgilerin karar sürecindeki etkisi	22	0
OSB Eğitsel Karar Verme Sürecinde Yaşanan Kararsızlık/Çekimsizlik Halinde Başvurulan Yol/Kaynak:		N
1. Oybirliği	12 (%54,5)	
2. Farklı ölçekler	1 (%4,5)	
3. Test yenileme	1 (%4,5)	
4. Sağlık kurulu raporu	8 (%35,3)	

Ankete katılan öğretmenler, OSB eğitsel değerlendirme ve karar verme sürecinde izlenen standart bir yöntem olarak %72,7 oranında özel eğitim değerlendirme kurulu karar alma standardı vardır ‘diğer öğrencilere uygulanan standart yöntemler’ (str: 632-K6) şeklinde belirtilmiştir. Bunun yanı sıra böyle bir standardın %27,3 oranında bulunmadığı yönünde ifadeler yer almaktadır.

Öğretmenler, OSB tanılama sürecinde tıbbi değerlendirme ve tanının karar verme sürecinde %63,6 oranında bu kararın tıbbi tanıya göre verilen bir karar olduğunu ‘tıbbi değerlendirme olmadan OSB konusunda RAM’ın eğitsel değerlendirme yapması mümkün olmuyor’ (str: 621-622-K4), bir diğer katılımcı ‘sadece tıbbi tanılamaya göre tanı koyulabiliyor’ (str: 616-K3) öte yandan %36,4 oranında tıbbi tanının sadece fikir verdiği şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, OSB riski taşıyan bireye ilişkin veli ve öğretmenden alınan bilgilerin karar sürecinde %100 oranında kendilerine etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, OSB eğitsel değerlendirme sürecinde kararsız/çekimser ve emin olmadığı durumlarda %54,5 oranında oybirliğine, %35,3 oranında Sağlık Kurulu Raporuna, %4,5 oranında farklı ölçeklere ‘farklı ölçekler kullanılarak durum değerlendirmesi yapılıyor. Psikolojik danışman ve özel eğitimci birlikte değerlendiriyor, kurul içinde durumu tartışılıyor’ (str: 629-631-K5) ve %4,5 oranında test yenilemeye başvurduklarını belirtmişlerdir (Tablo 12).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde katılımcılardan elde edilen bulgular, araştırma soruları kapsamında oluşturulan tema ve alt temalar aracılığı ile hem kendi aralarında hem de ulaşılabilen alanyazın ile karşılaştırılarak tartışılmıştır. Elde edilen bulgular oluşturulmuş dört tema (Kişisel Bilgiler, Mesleki Deneyim, Değerlendirme Süreci, Karar Süreci) altında sunularak tartışılmıştır.

5.1. Kişisel Bilgiler

Bu tema altında; cinsiyet, yaş, mezun olunan lisans programı, meslekteki yıl ve RAM’da çalışılan toplam süre olmak üzere beş alt tema yer almaktadır. Katılımcıların cinsiyet özellikleri çok yakın oranlarda olduğu görülmüştür. Bu katılımcılar arasında 30-40 yaş aralığında ve Ram ‘da çalışan uzmanların yaş özelliklerini bu arada yoğun olduğu görülmektedir. Ancak daha düşük yaş aralığında olan katılımcılarda bulunmaktadır. Bu görülen katılımcı değerlerine bakıldığında RAM’larda daha az deneyimli ya da deneyimsiz öğretmenlerinde görev aldığı görülmektedir. Uzmanlık ve deneyim gerektiren tanılama alanında deneyimsiz ve az deneyimli personelin tanılama hakkında görev alıyor olması çok da sağlıklı değildir. Ram’larda hizmet verecek personelin belli bir birikime ve donanıma sahip olması gerekmekte ve belli koşullarla personel kabul etmelidir.

Mezun olunan lisans programı alt teması; en yoğun olarak Sınıf Öğretmenliği’nden mezun olup Alan değişikliği ile Özel Eğitim Öğretmenliği’ne geçiş yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu oran %31,9 oranında bir yoğunluktadır. Bu öğretmenler RAM’da Özel Eğitim Öğretmenliği kadrosu altında çalışmaktadırlar. Özel eğitim Öğretmenliği kadrosunda; Özel Eğitim alanından mezun olmuş öğretmen toplam oranı ise; %22,7 olduğu görülmüştür. Bu durumda özel eğitim alanından mezun kişilerle sınırlandırılmamış bir personel yapısına sahip olduğu ve tanılarının alanında uzman kişiler tarafından yapılmadığı görülmektedir. Oysaki yönetmeliklerde özel olarak yetiştirilmiş personel olarak tanımlansa da böyle olmadığı görülmektedir. Bu durum yapılan tanılarının ve verilen kararların ne kadar sağlıklı olduğunun tartışılması gerektiğini göstermektedir.

Mezun olunan yüksek lisans programı alt temasında ise; toplamda %22,6 oranında yüksek lisans eğitimi aldıkları görülmüştür. Ancak, bu yüksek lisans programları içerisinde Özel eğitim alanı ile ilgili bir alanda olmadığı görülmüştür. Uzmanların meslekteki görev süreleri ile RAM'da çalıştıkları süreler karşılaştırılarak incelendiğinde; RAM'da çalışan uzmanların en yoğun olduğu yıl aralığı 0-5 yıl olduğu görülmüştür. Meslekteki görev süreleri incelendiğinde ise en yüksek oranın 6-10 yıl aralığında olduğu görülmüştür. Meslekteki görev süresi arttıkça RAM'da çalışılan sürenin de doğru orantılı olarak azaldığı görülmüştür.

5.2. Meslekteki Deneyim

Bu tema altında; mesleki unvan, OSB konulu hizmet içi eğitim durumları ve OSB olan bireye ait bilgilerin toplanması olmak üzere üç alt tema yer almaktadır.

RAM'da çalışan uzmanların görev unvanları alt teması; Özel eğitim Öğretmeni unvanının yoğun olduğu görülmektedir. Diğer unvanlar ise, Psikolojik Danışman, Testör ve Özel Eğitim Bölüm Başkanlığı oluşturmaktadır. Bu sonuçlara göre OSB olan çocuklarla eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan ekibin yoğun olarak Özel Eğitim Öğretmenliği unvanı taşıdığı görülmüştür. Ancak bir üst temada ise Özel Eğitim Öğretmenliği kadrosunu yoğun oranda Alan değişikliği ile Sınıf öğretmenliği alanından geçiş yapan öğretmenlerin olduğu görülmüştür. Sonuç olarak OSB olan çocukların eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan uzmanların yoğun oranda alan değişikliği ile Sınıf Öğretmenliği'nden Özel Eğitim Öğretmenliğine geçiş yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan uzmanların alanında özel olarak yetiştirilmiş personel olması gerekirken alan değişikliği ile gelen personeli de bünyesinde bulundurmaktadır. Bu ciddi bir çelişkidir ve RAM personel yapısı yeniden değerlendirilmesi gerekir.

Hizmet içi Eğitim durumları alt teması ile OSB olan bireylere eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan uzmanların yoğun oranda OSB konulu bir eğitim almadıkları görülmektedir. Bununla beraber bireye ait bilgilerin toplanması alt temasıyla; OSB olan bireye aite bilginin yoğun oranda aileden ve en az yoğun oranda da Özel eğitim merkezi ve MERNİS ten alındığı görülmektedir. Alanyazında ve yönetmeliklerde belirtildiği üzere değerlendirme ve tanılama sürecinde bireyin performansının önemi

vurgulanmıştır. Ancak bu araştırma anketi sonuçlarına bakıldığında bireyin performansına ait bilgilere % 9.2 oranında başvurulduğu görülmektedir.

OSB riski taşıyan bireyin RAM'da eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde izlenen süreç alt temasında; en yoğun olarak belirlenen süreç 'Randevu-aile görüşmesi-zekâ testi-performans alımı-karar aşaması-eğitim tedbirinin alınması' olduğu görülmüştür. İzlenen diğer süreçler ise daha az yoğun oranda olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın bu alt temasına verilen cevaplar karşılaştırıldığında belli bir standart yol olmadığı veya varsa her uzman tarafından uygulanmadığı görülmektedir.

5.3. Değerlendirme Süreci

Bu tema altında; OSB Standart Gelişim Formu, OSB Standart Gelişim Formu Gereksinimi, Evrak Takibi, OSB Tanısı için Araç Gereç ve Testler ve Ailelerin Değerlendirme Aşamasına Katılımı olmak üzere beş alt tema bulunmaktadır.

OSB Standart bir gelişim formu bulunma durumu alt temasında yoğun oranda böyle bir standart gelişim formu bulunmadığı görülmüştür. Böyle bir OSB riski olan bireylere yönelik standart bir gelişim formuna duyulan gereksinim ise; yakın oranlarda gereksinim duyulduğu ve duyulmadığı görülmüştür. Böyle bir standart forma duyulan gereksinim %54,5 oranında önemli ve dikkat çekicidir. İleriye dönük olarak böyle bir formun geliştirilmesi gerekir diyebiliriz.

OSB riski taşıyan bireye ait bilgi ya da belgelerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine dahil edilen bir evrak süreci alt teması ile yüksek oranda Sağlık Kurulu Raporunun takip edildiği görülmektedir. Bireysel gelişim raporunun takibi ve incelenmesi düşük orandadır. Oysaki bireyin performansını sınıf öğretmeni ve okuldan gelen Bireysel gelişim Raporu da en az Sağlık Kurulu raporu kadar bireye ait bilgi içermektedir. Bu yüzden bu araştırmada çıkan bu sonuç bireysel gelişim raporlarının eksik bilgi düzeyinde olduğu ya da gereken önemim verilmemesi durumunu yansıtıyor olabilir. Bireysel gelişim raporlarıyla ilgili ilerleyen dönemlerde bir araştırma yapılarak gerçek nedenin ortaya çıkması sağlanabilir.

OSB riski taşıyan bireyleri eğitsel değerlendirme ve tanılamada kullanılan özel araç gereç ve testler alt teması ile; %100 oranda genel zekâ testlerinin kullanıldığı görülmektedir. Oysaki RAM'da OSB olan bireylerin eğitsel tanılama ve değerlendirmede

izlenen süreçte standart bir sürecin olmadığı ve her durumda zekâ testlerinin kullanılmadığı görülmüştü. Bu aşamada ise bir standart ortaya çıkmıştır. Çıkan standart yöntem genel zekâ testleri olarak görülse de diğer sonuçlar ele alındığında OSB riski olan grubu eğitsel değerlendirme ve tanılama için kullanılan bir standardın olmadığı ortaya çıkmıştır.

OSB riski taşıyan bireyin ailesinin bireyi değerlendirme ve tanılama aşamasında katılım durumu alt teması incelendiğinde %100 oranda sadece görüşme anında katılım durumları olduğu görülmüştür. Oysaki ailelerin her aşamada katılım hakları yasal olarak belirtilmiş olduğu halde bu araştırma sonuçlarına göre sadece görüşme anında katıldıkları; değerlendirme ve karar verme sürecinde katılmadıkları görülmektedir.

5.4. Karar Süreci ve Takibi

Bu tema altında; Eğitsel Değerlendirme Karar Sürecinde İzlenen Yol, Sağlık Kurulu Raporu Tanıya Etkisi, Veli ve öğretmen kaynaklı bilgilerin Karar Sürecine Etkisi ve OSB Eğitsel Karar Sürecindeki Yaşanan Kararsızlık olmak üzere dört alt tema bulunmaktadır.

OSB riski olan bireyin eğitsel değerlendirme karar sürecinde izlenen yol alt teması; yüksek oranda özel eğitim değerlendirme kurulu karar alma standardının bulunduğu görülmektedir. Bu standardın olması çıkan değerlendirme sonuçlarının da kurumlar arası güvenilirliğinin ve geçerliliğinin olduğu anlamına gelebilir. Ancak bu olduğu belirtilen standart yolun her kurumda aynı yöntemlerle uygulanıp uygulanmadığı ilerleyen dönemlerde bir araştırma konusu olabilir.

OSB olan bireyi eğitsel değerlendirme ve tanılamada Sağlık Kurulu Raporlarının eğitsel tanıya etkisi alt temasında; yüksek oranda tıbbi tanıya göre karar verildiği, düşük oranda ise sadece fikir verdiği sonucu görülmektedir. Oysaki eğitsel değerlendirme ve tanılama aşamasında öğrenciye ait bilgilerin RAM uzmanına fikir vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla çıkan bu yüksek orandan görüldüğü üzere OSB riski taşıyan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama aşamasında yüksek oranda Sağlık Kurulu Raporu sonuçlarıyla benzer olduğu söylenebilir. Bu yüzden Sağlık Kurulu Raporlarının %100 gerçeği yansıtır doğrulukta olması gerektiği söylenebilir.

OSB riski taşıyan bireye ilişkin veli ve öğretmenden alınan bilgilerin eğitsel değerlendirme ve tanılama karar sürecindeki etkisi alt temasının % 100 oranda etkisi olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre bireye ait veliden ve öğretmenden alınan bilgilerin önemli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bireye ait bilgilerin alındığı formların sorumlu olan kişiler tarafından özen ve titizlikle doldurulması gerektiği ve velinin mutlaka eğitsel değerlendirme ve tanılamada her aşamasında bulunmasının önemli olduğu görülmektedir.

OSB riski taşıyan bireyin eğitsel karar verme sürecinde yaşanan kararsızlık/çekimserlik halinde başvuru alan yol/kaynak alt temasında; böyle bir durumda yüksek oranda oybirliğine başvurulduğu görülmektedir. Farklı ölçekler ve testi yenileme alt temasına çok düşük oranda başvurulduğu görülmektedir. Oysaki raporlandırma karar aşamasında yaşanan bir kararsızlık/çekimserlik halinde o ana kadar gidilen yöntemlerin geçerlilik ve güvenilirlik açısından tekrar ele alınması gerekmektedir. Böyle bir durumda oybirliği kullanılıyorsa eğer; Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun da OSB riski taşıyan birey hakkında tüm bilgilere sahip olduğu varsayılmaktadır. Oybirliği yöntemi böyle bir kararsızlık/çekimserlik yaşanması durumunda ancak bu şekilde doğru ve güvenilir sonuçlar vereceği söylenebilir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuç ve öneriler bulunmaktadır. Elde edilen genel sonuçlar bu araştırmanın tema ve alt temalarına dayalı olarak; kişisel bilgiler (cinsiyet özellikleri, yaş özellikleri, mezun olunan lisans program özellikleri, meslekteki geçirilen yıl ve Rehberlik Araştırma Merkezi’de çalışılan toplam süre), mesleki deneyim (mesleki unvan, OSB konulu hizmet içi eğitim durumları ve OSB olan bireye ait bilgilerin toplanması), değerlendirme süreci (OSB Standart Gelişim Formu, OSB Standart Gelişim Formu Gereksinimi, Evrak Takibi, OSB Tanısı için Araç Gereç ve Testler ve Ailelerin Değerlendirme Aşamasına Katılımı) ve karar süreci (Eğitsel Değerlendirme Karar Sürecinde İzlenen Yol, Sağlık Kurulu Raporu Tanıya Etkisi, Veli ve öğretmen kaynaklı bilgilerin Karar Sürecine Etkisi ve OSB Eğitsel Karar Sürecindeki Yaşanan Kararsızlık) olarak sunulmuştur. Öneriler öğretmenler, idareciler, uzmanlar ve Millî Eğitim Bakanlığı’na yönelik olarak sunulmuştur.

6.1. Sonuç

1. Araştırmanın bulgularına göre genel olarak Otizm Spektrum Bozukluğu eğitsel değerlendirme ve tanılmasına yönelik Antalya ili genelinde ayrı bir yöntem ve test bulunmadığı saptanmıştır.
2. Araştırmanın bulgularına göre çıkan bir diğer sonuç eğitsel değerlendirme ve tanının Sağlık Kurulu Raporlarındaki tanıyla eşdeğerde olduğu ve bu Sağlık Kurulu Raporlarının yadsınamaz değerinde önemli olduğu ortaya çıkmıştır.
3. Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre Otizm Spektrum Bozukluğu riski taşıyan bireylere yönelik özel hazırlanmış bir gelişim formunun ve envanterin bulunmadığı aynı zamanda da böyle bir özel hazırlanmış forma ve envantere ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.
4. Antalya ilindeki Rehberlik Araştırma Merkezlerinde bu araştırmanın bulgularına göre yüksek oranda alan değişikliği ile Sınıf Öğretmenliği’nden ve diğer branşlardan alan değişikliği yaparak Özel Eğitim Öğretmenliği kadrosun adı

altında görev yapan uzmanların OSB eğitsel değerlendirme ve tanılama yaptıkları ortaya çıkmıştır.

5. Araştırma sonuçlarına göre Rehberlik Araştırma Merkezlerinde OSB eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan ekibin OSB konulu hizmet içi programlara gereksinim duydukları ortaya çıkmıştır.
6. OSB riski taşıyan bireye ait öğretmen-okul tarafından doldurulan gelişim raporlarının ve bilgi yazılarının düzenli ve sistemli olarak değerlendirmeye dahil edilmedikleri ortaya çıkmıştır.
7. Diğer bir sonuç ise; ailelerin OSB riski taşıyan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde hakları olduğu halde bu aşamalara katılmadıkları ortaya çıkmıştır.
8. Antalya ilindeki RAM uzmanlarının Özel Eğitim bölümü dışında diğer bölümlerde yüksek lisans eğitimi aldıkları ortaya çıkmıştır.

6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde OSB riski taşıyan bireye ve diğer bireylere eğitsel değerlendirme ve tanılama yapacak olan uzmanların ve öğretmenlerin, mutlaka alan mezunu uzman ve öğretmenlerden oluşmalıdır. Çünkü eğitsel değerlendirme ve tanılama alan bilgisine hâkim ve bu alanda özel olarak yetiştirilmiş uzman ve öğretmen tarafından yapılması gerekmektedir. Bu sebeple bireyin tanı aldığı merkezlerde hayati önem taşıyan kararların verildiği alanlarda ilgili alanda özel olarak yetiştirilmiş uzman ve öğretmenler görev almalıdır. Bu sebeple Millî Eğitim Bakanlığı'nın Rehberlik Araştırma Merkezi kadrosunda alanında özel yetiştirilmiş uzman ve öğretmenler görev yapacak şekilde gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmelidir.
2. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde OSB riski taşıyan bireye ve diğer bireylere eğitsel değerlendirme ve tanılama yapacak olan uzmanlar ve öğretmenler, belirli bir süre öğretmenlik yaparak ve mesleki tecrübe edinilerek bu merkezlerde görev almalıdırlar. Çünkü bireyi tanılamak için tanımak gerekir ve doğru değerlendirme yapmak için de bireyin özelliklerine hâkim olunmalıdır. Bu sebeple Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilk atamalar; Rehberlik Araştırma Merkezleri dışında eğitim ve öğretim kurumlarına yönelik yapılmalıdır.

3. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Rehberlik Araştırma Merkezleri Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama hizmeti veren kadrolu öğretmen ve uzmanlara yönelik düzenli ve sistemli olarak gerekli duyulan eğitim ve bilgilerin önceden çalışmalar ve araştırmalarla belirlenerek, OSB alanında belirlenen konularda hizmet içi eğitimler düzenlenmeli ve uygulanmalıdır.
4. OSB riski taşıyan bireye ait bilgilerin toplanması aşamasında Sağlık Kurulu raporlarının doğru tanıyı daha çok destekler nitelikte olması, bireye ait diğer gelişim raporu ve bireyin gerçek performansı göz önünde bulundurularak mutlaka eğitsel değerlendirme ve tanılamaya dahil edilmelidir.
5. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde OSB riski taşıyan bireye yönelik eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan uzmanların ve öğretmenlerin, bu eğitsel değerlendirme ve tanılamayı daha sağlıklı ve standart olarak yapmaları için bir OSB standart ölçeğe ve gelişim formu/ envanteri gereksinimleri vardır. Bu gereksinimin eğitsel değerlendirme ve tanılamaların daha kaliteli ve doğru olması için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılarak bu gereksinim giderilmelidir.
6. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde ailelerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin her aşamasında katılımının sağlanması için kurum içi düzenlemeler yapılmalıdır.
7. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde her uzman ve öğretmenin eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde standart uygulamaları düzenli olarak uygulamalıdır. Çünkü eğitsel değerlendirme tanılama sürecindeki standart; eğitsel değerlendirme ve tanıların da geçerli ve standart olmasını sağlayacaktır.
8. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Kurulu Raporlarının daha sistematik ve daha doğru olması amacıyla düzenli denetimler ve takipler yapmalıdır. Bu sayede birey hakkında verilen her karar daha doğru ve geçerli olacak dolayısıyla daha kaliteli bir eğitim ortamına yerleştirilmesi gerçekleşecektir.
9. Rehberlik Araştırma Merkezleri'nde eğitsel değerlendirme ve tanılama karar sürecinde yaşanan bir kararsızlık/çekimserlik veya buna benzer karar almayı sıkıntıya sokan durumlarda; başvuru standart bir yöntem hali hazırda

bulundurulmalıdır. Karar almakta sıkıntı yaşıyan her Özel Eğitim Kurulu Üyesi belirlenen standart yöntem ile karara ulaşmalıdır.

10. Bu araştırma sonuçlarına dayanarak yapılan her öneriye genel bir öneri olarak; Millî Eğitim Bakanlığı'nın eğitsel değerlendirme ve tanılama yapan bu merkezlerin daha doğru ve geçerli kararlar almaları en kısa sürede sağlanmalı ve bireylerin eğitim -öğretim ve aynı zamanda daha bağımsız bir yaşam sürmeleri için bu düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

6.3. İleriye Yönelik Öneriler

1. OSB Standart bir gelişim formu bulunma durumu alt temasında yoğun oranda böyle bir standart gelişim formu bulunmadığı görülmüştür ve ileriye dönük olarak böyle bir formun geliştirilmesi gerekir diyebiliriz.
2. Bireysel gelişim raporlarıyla ilgili ilerleyen dönemlerde bir araştırma yapılarak gerçek nedenin ortaya çıkması sağlanabilir.
3. Özel eğitim değerlendirme kurulu karar alma standardının bulunduğu görülmektedir. Bu standardın olması çıkan değerlendirme sonuçlarının da kurumlar arası güvenilirliğinin ve geçerliliğinin olduğu anlamına gelebilir. Ancak bu olduğu belirtilen standart yolun her kurumda aynı yöntemlerle uygulanıp uygulanmadığı ilerleyen dönemlerde bir araştırma konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Aiken, L.R. (1997). *Questionnaires and inventories: Surveying opinions and assessing personality*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Akçamete, G. (2002). Rehberlik ve araştırma merkezi elemanlarının özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine ilişkin görüşlerinin ve yeterlilik algılarının geliştirilmesi. *Özel Eğitim Personelinin Hizmet İçi Eğitimi*, 102-113.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, text revision (DSM-IV-TR)* (4. Baskı). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2001). *Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabı (DSM-IV TR)* (4. Baskı). Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000 (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: HYB Yayınları.
- Austin, V.L., & Sciarra, D.T. (2012). *Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar* (Çev. M. Özekes). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ardıç, A. (2013). Özel gereksinimli çocuk ve aile. İçinde A. Cavkaytar (Ed.), *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği* (3. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H. (2009). Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP). İçinde H. Avcıoğlu (Ed.), *İlköğretimde özel eğitim* (s. 64-144). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Avcıoğlu, H. (2012). Rehberlik ve araştırma merkezi (RAM) müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(3).
- Birkan, B. (2009). Otizmi olan çocuklar ve eğitimi. İçinde A.G. Akçamete (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (s. 503-526). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bogdan, R.C., & Biklen, S.K. (2007). *Qualitative research for education an introduction to theories and methods* (5th ed.). USA: Pearson.

- Bozkurt, F. (2009). *Zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 133-151.
- Cavkaytar, A. (2013). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İçinde H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (s. 1-28). (7.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cavkaytar, A., & Diken, İ.H. (2005). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihin engellilerin eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 115-121.
- Dağ, M. (2004). *Anormal davranışlar psikolojisinde vak'a çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Darıca, N., Gümüşçü, S., & Piskin, Ü. (2005). *Otizm ve otistik çocuklar*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Deborah, F., Robins, D., Liss, M., & Waterhouse, L. (2001). The nature of autism. C. Maurice, G. Green & R.M. Foxx (Ed.), *Making a difference: Behavioral intervention for autism*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Diken, H. (2013). Otistik bozukluğu olan öğrenciler. İçinde H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (ss.409-447). (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğangün, B. (200). Özel eğitim gerektiren psikiyatrik durumlar. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 157-174.
- Doyle, B.T., & Doyle-Iland, E. (2004). *Autism spectrum disorders from a to z: Assessment, diagnosis and more*. Texas: Arlington.
- Eripek, S. (2000). Türkiye'de zihin engelli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin olarak yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 95-104.
- Fazlıoğlu, S., & Yurdakul, M. (2005). *Otizm*. İstanbul: Morpa.

- Filipek, P.A., Accardo, P.J., & Ashwal, S. (2000). Practice parameter: Screening and diagnosis of autism. *Neurology*, 55, 468-479.
- Gönen, A. (2014). *Otizm spektrum bozukluğu ile otizm spektrum bozukluğu tanısı olan bireylerin ebeveynlerinin depresyon düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Gülsöz, T. (2014). *Yüksek fonksiyonlu otizm özelliği gösteren öğrencilere soğuk içecek hazırlama ve sunma becerisinin video model ile öğretimin etkililiği* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürsel, O. (2005). Bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP). İçinde O. Gürsel (Ed.), *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi* (s. 1-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Heflin J.L., & Alamo, D. (2007). *Students with autism spectrum disorder: Effective instructional practices*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Rose, I., Dunlap, G., Huber, H., & Kincaid, D. (2003). Effective educational practises for students with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 18(3), 150-165.
- İftar, K.G. (2005). *Otistik özellik gösteren çocuklara iletişim becerilerinin kazandırılması*. İstanbul: Yapa.
- İlik, Z. (2006). *Otistik çocuklara giyinme becerilerinin kazandırılmasında kullanılan öğretim yöntemleri hakkında öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kara, B. (2009). *İstanbul'da yaygın gelişimsel bozuklukların tanısında M-Chat testinin geçerliliği* (Yayınlanmış Yandal Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kesici, Ş. (2007). Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerin rehberlik ve danışmanlık ihtiyaçları. *Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmalar*.

- Kırcaali-İftar, G. (2013). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri. İçinde E.T. İftar (Ed.), *Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış*. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Korkmaz, B., Yalçınkaya, C., & Demirbilek, V. (1996). Otizm. *Nörolojik Bilimler Dergisi*, 13, 1-2.
- Kırbyık, M.E. (2011). *Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- MEB (2006). Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2006 yılı hizmetiçi eğitim notları.
- Mertens, D. (1998). *Research methods in education and psychology*. New York: SAGE Pub.
- Connell, M., & Scott, R. (2002). Interventions to facilitate social intervention for young children with autism: Review of available research and recommendations for educational intervention and future research. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 32(5), 351-372.
- McCandless, J. (2007). *Otizmi şimdi yen* (Çev. Y.Ö. Şallı). İstanbul: Prestij.
- Özyürek, M. (2004). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı temelleri ve geliştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. USA: SAGE Publications.
- Prater C.D. (2002). Autism: A medical primer. *American Family Physician*, 66, 1667-1680.
- Sarı, H., & Saygın, F. (2002). *Üniversite öğrencilerinin özel eğitim dersi almalarına yönelik ihtiyaçlarının analizi*. XI. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri 11-13 Kasım. Konya: Eğitim Kitabevi, 61-79.
- Smith, D.D. (2007). *Introduction to special education: Making a difference*. New York, NY: Pearson Education, Inc.

- Brenda, S., & Webber, J. (2002). *Autism: Teaching does make a difference*. Canada: Wordsworth Group, Inc.
- Tidmarsh, L., & Volkmar, F. (2003). Diagnosis and epidemiology of autism spectrum disorders. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48, 517-525.
- Turan, Z. (2002). Engelli çocukların aile eğitimi. İçinde A.S. Türküm (Ed.), *Anne baba eğitimi* (s. 147-166). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vural, K. (2000). *Otizm ve iletişim problemi olan çocukların eğitim*. İstanbul: Evrim Yayıncılık.
- Wolfberg K., & Pamela, J. (1999). *Play and imagination children with autism*. New York, NY: Teachers College Press.
- Yurtsever, Ş. (2013). *Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan rehberlik ve araştırma merkezi personelinin karşılaştığı sorunların belirlenmesi* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

İnternette Yararlanılan Kaynaklar:

- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). <http://www.autismspeaks.org/whatautism/diagnosis/dsm-5-diagnostic-criteria>, 23.12.2013 tarihinde erişildi.
- Center for Disease Control and Prevention (2013). New Data on Autism Spectrum Disorders. <http://www.cdc.gov/Features/CountingAutism/>, 12.07.2013 tarihinde erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Retrieved February 11, 2011 from <http://orgm.meb.gov.tr/>.

EKLER

EK-1 ARAŞTIRMA SORULARI

1. KİŞİSEL BİLGİLER

- CİNSİYETİNİZ: Bayan () Bay ()
- YAŞINIZ:
- MEZUN OLDUĞUNUZ LİSANS PROGRAMI:
- (VARSA) MEZUN OLDUĞUNUZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI:
BÖLÜM/ANABİLİMDALI/ ÜNİVERSİTE:
- MESLEĞİNİZDE KAÇINCI YILINIZ:
- RAM'DA ÇALIŞTIĞINIZ TOPLAM SÜRE:

2. MESLEKİ DENEYİM

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ- Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nda OSB tanılama izlenen tanılama süreci (OSB-Otizm Spektrum Bozukluğu)

1. OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde görev alan meslek elemanı olarak görev unvanınız nedir?
2. Birey RAM'a geldiğinde nasıl bir süreç izliyor kısaca anlatır mısınız?
3. Meslek elemanları olarak OSB konusunda hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimlerden kısaca bahseder misiniz?

4. Eğitsel Tanılama/ Değerlendirme sürecinde bireye ait bilgiler kimlerden alınıyor anlatır mısınız?

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde bireye ilişkin bilgilerin toplanması

1. OSB riski taşıyan bireye ait ayrı standart bir gelişim değerlendirme formu var mı? Yoksa sizce gerekli mi anlatır mısınız?

2. Bireye ait bilgi ya da belgelerin eğitsel tanılama/ değerlendirme sürecinde tanılamaya dahil edilip edilmediğini belgeleyen bir işlem/evrak var mı anlatır mısınız?

3. Eğitsel Tanılama/değerlendirme sürecinde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?

Bu araçları kullanan meslek elemanı olarak araca yönelik kullanıcı formasyonuna sahip misiniz? Sahipseniz bu formasyona nasıl sahip olduğunuzu anlatır mısınız?

4. OSB eğitsel tanılamaya/değerlendirmeye yönelik bir standart tanılama ölçeği var mı ? Yoksa eğitsel değerlendirme sırasında nasıl bir standart izliyorsunuz?

5. Aileler tanılama/değerlendirme sürecinin ne kadarına dahil oluyorlar anlatır mısınız?

4. KARAR SÜRECİ VE TAKİBİ

OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde bireye ilişkin alınan kararlar

1. RAM olarak OSB eğitsel değerlendirme ve karar verme sürecinde izlenen standart bir yöntem var mı?

2. Tıbbi değerlendirme ve tanı sizin karar alma aşamanızda size yardımcı oluyor mu? Ne kadar oluyor/ neden olmuyor?

3. Bireye ilişkin bilgi toplamada veli ve retmenden alınan bilgiler karar aşamanızda yardımcı oluyor mu?

4. OSB eğitsel tanılama/değerlendirme sürecinde kararsız/çekimser ve emin olmadığınız durumlarda nasıl bir yol izliyorsunuz?

EK 2- Örnek Araştırma Soruları Doldurulmuş Form

1. **KİŞİSEL BİLGİLER**

25. CİNSİYETİNİZ: Bayan (X) Bay ()

26. YAŞINIZ: 43

27. MEZUN OLDUĞUNUZ LİSANS PROGRAMI: Mucattepe Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD

28. (VARSA) MEZUN OLDUĞUNUZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI: Adana University Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD

29. BÖLÜM/ANABİLİMDAL/ ÜNİVERSİTE: ABD

29. MESLEĞİNİZDE KAÇINCI YILINIZ: 20

30. RAM'DA ÇALIŞTIĞINIZ TOPLAM SÜRE: 17

MESLEKİ DENEYİM

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ- Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nda OSB tanılama izlenen tanılama süreci

1. OSB tanılama sürecinde görev alan meslek elemanı olarak görev unvanınız nedir?

174 Psikolojik Danışman

2. Birey RAM'a geldiğinde nasıl bir süreç izliyor kısaca anlatır mısınız?

175 - Aile görüşmesi yapılıyor

176 - Öğrenci zihinsel değerlendirme için teste alınıyor (psikolojik danışman/psikolog tarafından)

177 - Öğrencinin performansı alınıyor, özel eğitim öğretmeni tarafından

178 - Servisler değerlendiriliyor, ön rapor hazırlanıyor

179 - Çocuğun durumu BİEDK'nda paylaşılıyor

180 - Eğitim tedbirleri ve ihtiyacı varsa özel eğitim tedbirleri alınıyor. - Raporlar çıkıyor

3. Meslek elemanları olarak OSB konusunda hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimlerden kısaca bahseder misiniz?

182 Aldım. Otistik Çocukların Eğitiminde Öğretmenlerin Rolü konusuna katıldım. Beha

183 Yetiştirme formata lipo kursuna katıldım. Beha

184 Sonra 1 haftalık 5- kurs çalışmasında eğitim parçeli.

4. Tanılama sürecinde bireye ait bilgiler kimlerden alınıyor anlatır mısınız?

185 Ameder, babadan / anne baba oynatıp

186 veso velayet kimdeyse oradan

3. DEĞERLENDİRME SÜRECİ

OSB tanılama sürecinde bireye ilişkin bilgilerin toplanması

1. OSB riski taşıyan bireye ait ayrı standart bir gelişim değerlendirme formu var mı? Yoksa sizce gerekli mi anlatır mısınız?

419 *Makke*
Performans Belirleme formu var.

2. Bireye ait bilgi ya da belgelerin tanılama sürecinde tanılamaya dahil edilip edilmediğini belgeleyen bir işlem/evrak var mı anlatır mısınız?

420 Sözlük raporu gelmeden sonra karar çıkarılıyor

3. Tanılama sürecinde kullanılan araç ve gereçler nelerdir? (testler) ve (araç gereçler)
Bu araçları kullanan meslek elemanı olarak araca yönelik kullanıcı formasyonuna sahip misiniz? Sahipseniz bu formasyona nasıl sahip olduğunuzu anlatır mısınız?

421 Performans Belirleme formu

422 Cessell

423 Arkao Caelum Tarımı Envanteri

424 Leiter Yopy Zeko Testi.

4. OSB tanılamaya yönelik bir standart tanılama ölçeği var mı? Yoksa eğitsel değerlendirme sırasında nasıl bir standart izliyorsunuz?

425 Student zeko testleri kullanılıyor.

426 OSB'ye özel bir test yapıldı.

5. Aileler değerlendirme sürecinin ne kadarına dahil oluyorlar anlatır mısınız?

427 Aile görüşmesine katılıyor. Performans belirlerken

428 yanında duruyor. ÖEDK'ne katılıyor.

4. **KARAR SÜRECİ VE TAKİBİ**

OSB Tanılama sürecinde bireye ilişkin alınan kararlar

1. RAM olarak OSB eğitsel değerlendirme ve karar verme sürecinde izlenen standart bir yöntem var mı?

625 Mesleki Deneyim belüme 2. modülden araçlarla
sıra izleniyor

2. Tıbbi değerlendirme ve tanı sizin karar alma aşamanızda size yardımcı oluyor mu? Ne kadar oluyor/ neden olmuyor?

626 Olayın Durumu değerlendirme, uygun eğitim
627 tedbir ve özel eğitimin tedbirli modülüne belirlenmeye
yardımcı oluyor

3. Bireye ilişkin bilgi toplamada veli ve öğretmenlerden alınan bilgiler karar aşamanızda yardımcı oluyor mu?

628 Evet oluyor

4. OSB eğitsel değerlendirme sürecinde kararsız/çekimser ve emin olmadığınız durumlarda nasıl bir yol izliyorsunuz?

629 Farklı ölçütler kullanılarak durum değerlendirilir.
630 mesleki yapıya, Psikolojik durumun ve özel eğitimin
631 birliğine değerlendiriliyor, kurul içinde durumu
tartışılıyor

EK 3- Valilik İzin Belgesi

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605-E.2459253
Konu: Anket Uygulaması

02.03.2016

Sayın Burcu KAPLAN ŞAHİN
Güzeloba Mah. Kader Sok. Mehtap Evleri Sitesi 2 C blok Kat:1 Daire:1
Muratpaşa/ANTALYA

İlgi : 16/02/2016 tarih ve 4305 sayılı yazınız.

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Burcu KAPLAN ŞAHİN'in "Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Uzmanların Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi" isimli akademik araştırmasını, ekli listedeki okullarımızda uygulama isteği ile ilgili 16/02/2016 tarihli ve 4305 sayılı yazıları, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 26/02/2016 tarihinde incelenerek "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 01/03/2016 tarihli ve 2375836 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

Bakanlığımızın ilgili Genelgesi gereği araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Ebubekir TANRIBİR
Şube Müdürü

EKLER:

1- Onay ve ekleri (2 sayfa)

GÜVENLİ ELEKTRONİK İMZALI
AŞLİ İZİN AYINDIR
03-03-2016
Zafer MERİÇ
Memur

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ebubekir TANRIBİR Şb. Md.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden a241-98e9-36c5-a793-8cec kodu ile teyit edilebilir.

EK 4- İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-20-E.2375836
Konu : Anket Uygulaması

01.03.2016

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Burcu KAPLAN ŞAHİN'in "**Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Uzmanların Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi**" isimli akademik araştırmasını, Müdürlüğümüze Bağlı ekli listedeki okullarda uygulama isteği ile ilgili 16/02/2016 tarih ve 4305 sayılı yazıları, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 26/02/2016 tarihinde incelenerek "**Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi**" esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Komisyonumuzca, "**Rehberlik Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Uzmanların Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitsel Değerlendirme Sürecine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi**" isimli akademik araştırmasını, Müdürlüğümüze Bağlı ekli listedeki okullarda, Okul Müdürlüğünün bilgisi dahilinde, ilgili Genelgeye göre, çalışma takvimi doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetleri aksatılmaksızın yapılması uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 23/02/2015 tarih ve 5347 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Ebubekir TANRIBİR
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
01.03.2016

Hasan TEVKE
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ebubekir TANRIBİR Şb. Md.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d49b-d1ca-3aff-a7e6-4d4c kodu ile teyit edilebilir.

ARAŞTIRMA SORULARI

1. **KİŞİSEL BİLGİLER**

- CİNSİYETİNİZ: Bayan () Bay ()
 - YAŞINIZ:
 - MEZUN OLDUĞUNUZ LİSANS PROGRAMI:
 - (VARSA) MEZUN OLDUĞUNUZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI:
- BÖLÜM/ANABİLİMDALI/ ÜNİVERSİTE:
- MESLEĞİNİZDE KAÇINCI YILINIZ:
 - RAM'DA ÇALIŞTIĞINIZ TOPLAM SÜRE:

2. **MESLEKİ DENEYİM**

REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ- Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nda OSB tanılamada izlenen tanılama süreci

1. OSB tanılama sürecinde görev alan meslek elemanı olarak görev unvanınız nedir?
2. Birey RAM'a geldiğinde nasıl bir süreç izliyor kısaca anlatır mısınız?
3. Meslek elemanları olarak OSB konusunda hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimlerden kısaca bahseder mısınız?
4. Tanılama sürecinde bireye ait bilgiler kimlerden alınıyor anlatır mısınız?

3. **DEĞERLENDİRME SÜRECİ**

OSB tanılama sürecinde bireye ilişkin bilgilerin toplanması

1. OSB riski taşıyan bireye ait ayrı standart bir gelişim değerlendirme formu var mı? Yoksa sizce gerekli mi anlatır mısınız?
2. Bireye ait bilgi ya da belgelerin tanılama sürecinde tanılamaya dahil edilip edilmediğini belgeleyen bir işlem/evrak var mı anlatır mısınız?
3. Tanılama sürecinde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?
Bu araçları kullanan meslek elemanı olarak araca yönelik kullanıcı formasyonuna sahip mısınız? Sahipseniz bu formasyona nasıl sahip olduğunuzu anlatır mısınız?
4. OSB tanılamaya yönelik bir standart tanılama ölçeği var mı? Yoksa eğitsel değerlendirme sırasında nasıl bir standart izliyorsunuz?
5. Aileler değerlendirme sürecinin ne kadarına dahil oluyorlar anlatır mısınız?

4. **KARAR SÜRECİ VE TAKİBİ**

OSB Tanılama sürecinde bireye ilişkin alınan kararlar

1. RAM olarak OSB eğitsel değerlendirme ve karar verme sürecinde izlenen standart bir yöntem var mı?
2. Tıbbi değerlendirme ve tanı sizinkarar alma aşamanızda size yardımcı oluyor mu? Ne kadar oluyor/ neden olmuyor?
3. Bireye ilişkin bilgi toplamada veli ve öğretmenden alınan bilgiler karar aşamanızda yardımcı oluyor mu?
4. OSB eğitsel değerlendirme sürecinde kararsız/çekimser ve emin olmadığınız durumlarda nasıl bir yol izliyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Burcu KAPLAN ŞAHİN

Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği

Lise Antalya Adem Tolunay Anadolu Lisesi

İş

2007-2008 (Ağustos-Ağustos) İstanbul Tohum Otizm Vakfı

Zihin Engelliler Öğretmeni

2008-2009 (Eylül-Eylül) Antalya Büyükgebiz Rehabilitasyon Merkezi

Zihin Engelliler Öğretmeni

2009-2011 (Eylül- Mart) Antalya Dönüşüm Konağı - Kurucu / Müdür

Özel Eğitim-Otizm Danışmanlık ve Eğitim

2009- 2011(Eylül-Haziran) Mehmet Akif Üniversitesi Hikmet Tolunay MYO

Öğretim Görevlisi

2011-2012 (Eylül-Eylül) Antalya Empati Rehabilitasyon Merkezi

Zihin Engelliler Öğretmeni

2012- ...

Milli Eğitim Bakanlığı

Antalya Aksu Mehmet Nazif Günel

Özel Eğitim Öğretmeni

Dernek/ Kuruluş Üyelikleri

- 2009 Özel Eğitim Derneği Antalya
Kurucu ve Yönetim Üyesi
- 2014 EÇOMDER Erken Çocukluk Müdahale Derneği

Katılan Kongreler

- 2012 1.Ulusal Disiplinlerarası Erken Müdahale Kongresi'ne dinleyici olarak katıldım.
- 2013 ELMİS Uluslararası Özel Eğitim Kongresi'nde bir sözlü bildiri ile katılarak bildirimini sundum.
- 2013 23. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde üç sözlü bildiri ile katılarak bildirimini sundum.

Okutulan Dersler

- 2009 Özel Eğitim I
- 2010 Özel Eğitim II
- 2010 Hasta Çocukların Eğitimi I
- 2010 Dil Gelişimi Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi I
- 2011 Hasta Çocukların Eğitimi II
- 2011 Dil Gelişimi Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi II

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Antalya/1985

Cinsiyet: Bayan

İletişim Bilgileri

E-posta: burcukap@gmail.com